

Nr 260.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister; given Stockholms slott den 27 februari 1920.

Under återopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

1:o) medgiva, att Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng i Hilleshögs socken av Stockholms län må, kungsgården den 14 mars 1921 och kungsängen den 14 mars 1922, upplåtas till anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

2:o) på extra stat för år 1921 anvisa *dels* för påbörjande av arbetena med uppförande av nämnda anstalt, varför kostnaderna beräknats till 964,000 kronor, ett reservationsanslag av 400,000 kronor, *dels ock* för bestridande av kostnaderna till ersättning åt kungsgårdens nuvarande arrendator för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus ävensom för anskaffande av yttre inventarier till anstalten ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. Holmquist.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari
1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER.
Statsråden PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet och t. f. chefen för jordbruksdepartementet anmälde chefen för civildepartementet, statsrådet Holmquist frågan om anordnande av en ny statsanstalt för vård av alkoholister.

Därvid anförde föredraganden:

*Ärendets be-
handling i
1920 års
statsverks-
proposition.*

I innevarande års statsverksproposition under femte huvudtiteln, punkt [20], har Kungl. Maj:t, under erinran att utredning blivit igångsatt om inrättande av en ny statsanstalt för alkoholistvården samt att för anordnande av den ifrågasatta anstalten beräknats en kostnad av omkring 950,000 kronor, varav 500,000 kronor borde beräknas å 1921 års stat, föreslagit

riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlåtas i ämnet, för anordnande av en ny statsanstalt för alkoholistvården på extra stat för år 1921 beräkna ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Sedan omförmälda utredning numera avslutats samt infordrade yttranden över därvid framkomna förslag avgivits, anhåller jag att få ånyo anmäla detta ärende.

Innan jag ingår på själva huvudfrågan, tillåter jag mig att i korthet erinra om gällande lagstiftning rörande alkoholistvård. De huvudsakliga bestämmelserna om denna vård finnas i lagen om behandling av alkoholisten den 30 juni 1913.

1
Gällande
bestämmelser
och
historik.

Enligt 1 § i denna lag kan i den uti lagen stadgade ordning förordnas om intagande å allmän anstalt för vård av alkoholist av person, som är hemfallen åt dryckenskap och i följd därav är *antingen* farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv *eller* utsätter hustru eller barn, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård *eller* ligger fattigvården eller sin familj till last.

Lagen om
behandling
av alkoholisten

De allmänna anstalterna för vård av alkoholist angivas i 2 § av lagen vara antingen av staten för sådant ändamål upprättad anstalt eller ock av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för enahanda ändamål anordnad anstalt, vilken av Konungen erkänts såsom allmän. Över anstalterna skall uppsikt utövas av den myndighet, som Kungl. Maj:tt bestämmer.

Beslut om intagande i allmän alkoholistanstalt meddelas av vederbörande länsstyrelse efter ansökning av nykterhetsnämnd. Där fråga är om person, som är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, må ansökning jämväl göras av polismyndighet. För att ansökning om internering skall upptagas till prövning, skola vid densamma vara fogade prästbevis och läkarutlåtande enligt fastställda formulär. Innan nykterhetsnämnd äger göra ansökning, skall nämnden, därest ej uppenbarligen utsikt saknas att utan tvång återföra alkoholisten till ett nyktert och ordentligt liv, vidtaga härför lämpade åtgärder. Efter hörande av den, vilken ansökningen gäller, och sedan ärendet i övrigt vunnit erforderlig utredning, har länsstyrelsen att avgöra, huruvida tvångsinternering medges eller icke.

Enligt 10 § i lagen kan länsstyrelsen, då ansökan gjorts om internering av en alkoholist, som är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, föranstalta om hans intagande å allmän alkoholistanstalt i avbidan på slutligt förordnande.

Verkställigheten av meddelat beslut om internering är icke ovillkorlig, utan har gjorts beroende av, att plats beretts å allmän anstalt för vård av alkoholister. Då det gäller person, som är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, föranstaltar emellertid länsstyrelsen om hans intagande och äger, om plats å sådan anstalt ej omedelbart kan beredas, draga försorg om hans vårdande under tiden, dock högst 3 månader, på annat lämpligt sätt. Om förordnandet ej gått i verkställighet inom viss tid från det beslutet vunnit laga kraft, skall det anses förfallet.

Internerad må kvarhållas å allmän anstalt under en tid av ett år. Har han tidigare vårdats å dylik anstalt minst sex månader, må han kvarhållas under en tid av två år. Utskrivning skall dessförinnan ske, därest skäl föreligga till antagande, att den vårdade efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv. Om utskrivning tillkommer det anstaltens styrelse att förordna. Uppsiktsmyndigheten må ock förordna om utskrivning, och detta jämväl när styrelsen avslagit framställning därom. Utskrivningen kan förenas med vissa villkor, vilkas brytande föranleder återintagande å alkoholistanstalt, varefter den återtagne kan kvarhållas sex månader; person, för vilken interneringstiden varit två år, kan vid återintagning behållas i ett år. Om överflyttning av internerad från en anstalt till en annan förordnar uppsiktsmyndigheten enligt bestämmelser, som utfärdas av Kungl. Maj:t.

Å allmän anstalt för vård av alkoholister kan enligt 26 § i alkoholistlagen inträde vinnas även av den, som själv vill ingå å sådan och därvid förbinder sig att stanna å anstalten under viss tid; han kan då kvarhållas å anstalten under den angivna tiden, dock ej längre än ett år från inträdet. Kan den frivilligt ingångne på grund av sitt uppförande ej lämpligen behållas å anstalten, må han när som helst utskrivas. Han kan ej överflyttas till annan anstalt.

En statsanstalt förut-sättning för lagens ikraft-trädande.

Lagen om behandling av alkoholister angavs skola träda i kraft den dag, Konungen förordnade. Anledningen till att någon viss dag icke ut-sattes var, att det ansågs nödigt att före lagens ikraftträdande hava en statsanstalt för mottagande av manliga alkoholister.

Tillkomsten av anstalten å Venngarn.

I proposition till 1914 års senare riksdag (nr 155) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen dels att medgiva, att Venngarns kungsgård i S:t Olovs socken av Stockholm län måtte den 14 mars 1915 upplätas till anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister, dels att på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 405,000 kronor, därav 325,000 kronor för an-

ordnande av vårdanstalten och 80,000 kronor för anstaltens förseende med inventarier. Riksdagen biföll nämnda proposition. På framställning av Kungl. Maj:t beviljade sedermera 1915 års riksdag 18,700 kronor för inledning av elektricitet och 30,000 kronor för bestridande av ökning i anläggningskostnaden.

Anstalten vid Venngarn, som avsåg att bereda plats för 100 alkoholister, uppfördes sedermera under åren 1915 och 1916. Sedan den kommission, som fått i uppdrag att anordna anstalten, anmält, att anstalten nalkades sin fullbordan, förordnade Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 17 juni 1916, att lagen om behandling av alkoholister skulle träda i kraft den 1 augusti 1916.

Alkoholistanstalten å Venngarn fick emellertid ej länge fortsätta med sin verksamhet. Den under kristiden ökade ungdomsbrottsligheten hade föranlett, att statens till Bona förlagda uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare blivit överbelagd och slutligen icke kunde mottaga alla dit hänvisade. Då samtidigt, såsom nedan belyses, de å Venngarn tillgängliga platserna icke på långt när tagits i anspråk för alkoholister, uppstod tanken att provisoriskt använda anstalten å Venngarn till uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare. Kungl. Maj:t gjorde därför vid 1918 års lagtima riksdag framställning om Venngarnsanstaltens provisoriska användande som uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare och föreslog i samband därmed, att den då av föreningen Floda kolonier innehavda erkända alkoholistanstalten å Salbohed skulle provisoriskt apteras till statsanstalt för alkoholister. Denna framställning bifölls av riksdagen, och den 1 augusti 1918 överflyttades statsanstalten till Salbohed.

Sedermera har genom beslut vid 1919 års lagtima riksdag bestämts, att den provisoriska anordningen å Venngarn av en allmän uppfostringsanstalt skulle bliva definitiv. Därmed var alltså beslutat, att den för alkoholistvård ursprungligen anordnade Venngarnsanstalten icke vidare skulle användas för detta ändamål. Statsanstalten för alkoholister kom därför att tillsvidare kvarbliva vid Salbohed, där verksamheten fortfarande bedrivs. Statsanstalten vid Salbohed var från början avsedd att lämna plats för 35 alkoholister, men sedan anstalten tagits i bruk, blev det nödvändigt att anordna flera personalbostäder, varför anstalten trots inredande av nya bostadsrum för intagna i en vid anstalten befintlig barackbyggnad under en tid i själva verket ej haft plats för mer än 30 alkoholister. På sista tiden har emellertid en ytterligare omändring i nämnda byggnad företagits, så att plats nu kan beredas för 44 alkoholister.

Statsanstaltens förflyttning till Salbohed.

Utredning
om anord-
nande av ny
statsanstalt.

Då statsanstaltens förflyttning till Salbohed allenast var att betrakta som ett provisorium, var det från början klart att, när Venngarn definitivt togs i anspråk såsom allmän uppfostringsanstalt, en utredning omedelbart måste igångsättas för att uppgöra plan för en ny statsanstalt för manliga alkoholister. Redan innan beslut om Venngarns upphörande som alkoholistanstalt fattats, hade socialstyrelsen i skrivelse den 23 januari 1919 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes tillkalla sakkunniga att inom styrelsen biträda med vissa utredningar rörande alkoholistvården, bland annat angående inrättandet av en ny statsanstalt för vård av alkoholister. Med bifall härtill uppdrog Kungl. Maj:t den 7 februari 1919 åt överinspektören, medicine doktor Alfred Petré och direktören vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö Gerhard Reuter-crona att såsom sakkunniga inom styrelsen biträda med dessa utredningar. Sedan Kungl. Maj:t genom proposition den 18 mars 1919 föreslagit riksdagen, att Venngarn skulle definitivt upphöra att vara alkoholistanstalt och användas till statlig uppfostringsanstalt för minderåriga manliga förbrytare, upptog socialstyrelsen frågan om upprättande av ny statsanstalt till behandling och hemställde i skrivelse den 28 mars 1919 till styrelsen för statens vårdanstalt för alkoholister att vid behandlingen av denna fråga samverka med socialstyrelsen, för vilket ändamål ifrågasattes, att vardera styrelserna skulle utse två representanter att jämte de ovannämnda sakkunniga verkställa erforderliga undersökningar och utarbeta preliminärt förslag. Efter det styrelserna enat sig om detta förslag, utsågos till delegerade, av socialstyrelsen tjänstförrättande byråchefen Kurt Bergström och styrelsens expert för ärenden om alkoholistvård, överläkaren, medicine doktorn Olof Kinberg samt av anstaltsstyrelsen ledamöterna i dess styrelse häradsöverintendenten Jacob Linders och arkitekten David Lundegårdh.

De delegerade och sakkunniga, här nedan benämnda *kommitterade*, avgåvo den 23 december 1919 betänkande och förslag rörande anordnande av ny statsanstalt för alkoholister.

Sedan de båda styrelserna därefter förehaft betänkandet till gemensam behandling, överlämnade de detsamma till Kungl. Maj:t under framhållande av att betänkandet syntes väl ägnat att läggas till grund för åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Endast i fråga om vissa detaljer förekommo olika meningar, men styrelserna tillmätte ej denna skiljaktighet någon mera avgörande betydelse. Styrelserna hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen äska medel samt vidtaga de åtgärder, som eljest kunde finnas påkallade, i syfte att förverkliga i betänkandet angivna förslag.

Över betänkandet hava efter remiss utlåtanden avgivits av byggnadsstyrelsen och domänstyrelsen ävensom i vissa avseenden av fångvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen.

Enligt det för statens alkoholistanstalt den 17 juni 1916 utfärdade reglementet (§ 22), jämfört med den av Kungl. Maj:t för socialstyrelsen såsom uppsiktsmyndighet för alkoholistvården den 17 december 1915 utfärdade instruktionen, har statsanstalten huvudsakligast att mottaga dels sådana å erkänd alkoholistanstalt intagna alkoholister, som prövats icke kunna å sådan behållas utan att äventyra sin eller andra där internerades ändamålsenliga vård eller anstaltens behöriga skötsel, och om vilkas överflyttning till statsanstalt socialstyrelsen förordnat, dels sådana alkoholister, vilka med hänsyn till föregående förhållande, såsom dåligt uppförande under tidigare vistelse å vårdanstalt, begångna svårare brott eller dylikt, ej lämpligen kunna vårdas å erkänd anstalt. I händelse av ledig plats kan dock enligt reglementet även annan åt dryckenskap hemfallen person intagas å statsanstalten, därest förordnande om hans intagande å allmän anstalt meddelats eller länsstyrelsen i fall, som avses i 10 § av lagen om behandling av alkoholister (tillfällig vård av farliga alkoholister i avvaktan på slutligt förordnande), gjort framställning om hans intagande tillsvidare eller ock vederbörande själv sökt inträde enligt 26 § i nämnda lag.

II.
Alkoholistanstalternas hittillsvarande verksamhet.
Reglementets bestämmelser om vilka personer, som må intagas å statsanstalt.

Rörande den verksamhet, som hittills utövats vid statens alkoholistanstalter, har i förenämnda kommittébetänkande lämnats följande uppgifter: Verksamheten vid statsanstalterna.

»Den 5 oktober 1916 anlände de första alkoholisterna till anstalten å Venn-garn. Vidstående tablå utvisar antalet under varje månad nyintagna, utskrivna och återintagna samt antalet vid varje månads slut befintliga från och med tidpunkten för anstaltens påbörjade beläggning till den 1 augusti 1918, då statens alkoholistanstalt flyttades från Venn-garn. I denna tablå hava såsom närvarande medräknats sådana, som tillfälligtvis överflyttats till sjukhus eller varit avvikna: Uppgifter angående de å Venn-garn intagna.

	Nyin- tagna.	Utskriv- na.	Åter- intagna.	Närvarande vid månadens slut.
Oktober 1916	5	—	—	5
November »	10	—	—	15
December »	13	—	—	28
Januari 1917	9	—	—	37
Februari »	7	1	—	48
Mars »	10	—	—	58

		Nyintagna.	Utskrivna.	Återintagna.	Närvarande vid månads slut.
April	1917	7	11	—	49
Maj	»	7	3	—	53
Juni	»	11	10	2	56
Juli	»	4	3	—	57
Augusti	»	4	13	2	50
September	»	5	9	3	49
Oktober	»	3	4	1	49
November	»	8	4	3	56
December	»	4	8	1	53
Januari	1918	5	7	1	52
Februari	»	4	6	—	50
Mars	»	3	5	2	50
April	»	6	12	—	44
Maj	»	2	7	—	39
Juni	»	2	6	2	37
Juli	»	—	19	2	20

Av hela antalet nyintagna, eller 129, hade 106 tvångsinternerats, varav 6 från början intagits såsom farliga enligt 10 § i alkoholistlagen; inalles 23 hade ingått frivilligt enligt lagens 26 §.

Som man finner av tabellen, ökades antalet å anstalten intagna under det första halvåret med ett tiotal i månaden; vid slutet av mars 1917 var antalet närvarande 53. Därefter var antalet närvarande under ett års tid i det närmaste stationärt. Att detta antal ej vidare ökades berodde därpå, att utskrivningar i stor utsträckning redan efter första halvåret ägt rum; under tiden april—september 1917 utskrevos sålunda icke mindre än 49. Från och med april månad 1918 inträdde emellertid en successiv minskning, till följd varav antalet närvarande vid juni månads slut utgjorde 37. Under juli månad måste på grund av den förestående överflyttningen till Salbohed beläggningen väsentligen minskas. Då anstaltsstyrelsen icke ansåg sig kunna till Salbohed överflytta sådana, som frivilligt ingått å Venngarn och som förklarade sig ej vilja medfölja till Salbohed, blevo först och främst alla dessa utskrivna, av vilka två i stället ingingo å erkänd anstalt enligt 26 § i alkoholistlagen samt en ingick å enskild anstalt. Vidare utskrevos emellertid även så många som möjligt av de på myndighets förordnande intagna, så att det antal, som vid juli månads slut återstod å statsanstalten, utgjorde endast 20.

Uppgifter
angående de
å Salbohed
intagna.

Utvecklingen av den vid Salbohed bedrivna verksamheten framgår av nedanstående tablå, vilken för tiden till slutet av november 1919 utvisar antalet under varje månad nyintagna, utskrivna, till erkänd anstalt överflyttade, återintagna samt vid varje månads slut närvarande; i antalet närvarande hava de avvikna och till sjukhus överflyttade inberäknats.

	Nyintagna.	Utskrivna.	Till erkänd anstalt överflyttade.	Återintagna.	Vid månadens slut närvarande.
Augusti 1918	2	1	—	—	21
September »	2	2	—	2	23
Oktober »	3	3	—	2	25
November »	3	3	1	1	25
December »	9	5	—	—	29
Januari 1919	4	1	—	2	34
Februari »	—	1	—	2	35
Mars »	4	1	4	—	34
April »	6	4	2	—	34
Maj »	4	2	—	1	37
Juni »	3	4	1	2	37
Juli »	—	2	4	2	33
Augusti »	5	4	—	1	35
September »	4	2	—	1	38
Oktober »	6	2	—	1	43
November »	2	2	—	2	45

Hela antalet nyintagna å Salbohed utgjorde alltså 57; av dem voro 45 tvångsinternerade och bland dessa hade 24 såsom farliga från början intagits enligt 10 § i alkoholistlagen; 12 hade ingått enligt 26 § i lagen.»

Till kompletterande av förestående uppgifter må meddelas, att under december 1919 å Salbohed nyintagits 4, återintagits 1, överflyttats till erkänd anstalt 1 och utskrivits 7, vadan antalet närvarande den 31 december 1919 utgjorde 42. Under januari 1920 nyintogs 5, återintogs 1 och utskrevs 1; vid månadens slut närvarande utgjorde alltså 47, det största antal, som varit att anteckna under anstaltens förläggning å Salbohed.

Såsom redan nämnts, behöva de allmänna anstalterna för vård av alkoholister ej uteslutande vara statsanstalter. Konungen kan nämligen såsom allmän anstalt erkänna även alkoholistanstalt, som upprättats av lands- ting, kommun, förening, stiftelse eller annan. Enligt det av socialstyrelsen till ledning för sådana anstalter utfärdade normalreglementet skulle i desamma i mån av utrymme mottagas sådana alkoholister, om vilkas intagande å allmän alkoholistanstalt meddelats förordnande enligt lagen om behandling av alkoholister (tvångsinternerade) eller vilkas intagande tillsvidare av länsstyrelsen begärts i fall, som avses i 10 § av nämnda lag (farliga alkoholister), eller vilka sökt inträde å sådan anstalt i enlighet med 26 § i samma lag. Förslagsvis skulle halva antalet platser vara reserverade för sistnämnda kategori.

*Erkända
alkoholist-
anstalter*

Rörande de erkända anstalternas verksamhet meddela kommitterade följande uppgifter:

Under det första året efter alkoholistlagens ikraftträdande tillkommo flera erkända anstalter. Sålunda erhöles de tre enskilda anstalter, som då innehades av föreningen Floda kolonier, nämligen anstalterna i Vemdalen, Salbohed och Hästveda, erkännande såsom allmänna anstalter. Vidare upprättades en till Vintersbo i Östergötland förlagd erkänd anstalt, avsedd att bestrida alkoholistvården för Norrköpings stad, varjämte Stockholm och Göteborg sökte erkännande för var sin anstalt, Stockholm för den av staden inköpta förutvarande alkoholistanstalten Eolshäll och Göteborg för en i närheten av staden nyinrättad anstalt Lærjeholm. Förutom nu nämnda anstalter, som samtliga voro avsedda för manliga alkoholister, upprättades slutligen en erkänd anstalt för kvinnliga alkoholister vid Gunnarskog i Småland. Då emellertid de flesta ansökningar, som gjordes med stöd av alkoholistlagens bestämmelser, ingavos till statsanstalten, gjorde sig vid denna tid behov av platser å erkända anstalter föga gällande. Stockholms och Göteborgs anstalter, vilka blivit erkända som allmänna anstalter för vård av alkoholister, kommo därför aldrig att användas för sådana utan togos i anspråk för annan verksamhet. Vad övriga erkända anstalter beträffar, blev utrymmet i dem endast till en mindre del fyllt. Antalet å samtliga erkända anstalter intagna uppgick sålunda den 1 juli 1917 till 26, därav 8 å anstalten för kvinnor och tillsammans endast 18 å de för manliga alkoholister avsedda erkända anstalterna med ett sammanlagt platsantal av icke mindre än 90, medan statsanstalten vid samma tid hade 53 eller mer än hälften av sina platser upptagna. På grund av den ringa beläggningen nedlades i början av år 1918 föreningen Floda koloniers anstalt vid Hästveda. Senare under samma år upphörde även dess anstalt å Salbohed att vara erkänd anstalt, i det den, som ovan nämnts, övertogs av staten för att provisoriskt användas som statsanstalt för alkoholister. Den återstående av Floda-koloniernas erkända anstalter, den i Vemdalen belägna, var under år 1918 i det närmaste tom, men sedan statens alkoholistanstalt genom förflyttning till Salbohed fått minskat utrymme, har Vemdalsanstalten under år 1919 börjat att alltmera fyllas, så att numera flertalet av de för tvångsinternerade avsedda platserna äro upptagna. Jämte denna anstalt finnes av erkända anstalter för manliga alkoholister — sedan Vintersbo, som städse hade en mycket ringa beläggning, i början av år 1919 nedlagt sin verksamhet — numera endast Svenska diakonsällskapets 14 platser omfattande alkoholistanstalt å Björknäs, vilken sedan den 1 augusti 1918 varit erkänd anstalt, och som under den tid, den fungerat såsom sådan, i allmänhet haft sina platser upptagna. (Enligt avtal disponerar Stockholms stad 10 av anstaltens platser.)

Den för kvinnliga alkoholister avsedda erkända anstalten Gunnarskog har ständigt varit i verksamhet; oaktat sitt ringa platsantal (10) har den i allmänhet ej varit fullt belagd.

*Enskilda
alkoholist-
anstalter.*

Kommitterade erinra i detta sammanhang vidare:

Vid sidan av statsanstalten och de erkända anstalterna har även efter alkoholistlagens ikraftträdande alkoholistvård alltjämt bedrivits vid en del enskilda alkoholistanstalter. Dessa, som varken få mottaga tvångsinternerade eller enligt 26 §

i alkoholistlagen inträdande, ha emellertid under den tid, lagen om behandling av alkoholister varit gällande, haft att uppvisa en stark nedgång med avseende på antalet intagna. Denna företeelse med därav följande försvagande av anstalternas ekonomiska ställning har medfört, att ett flertal av dessa anstalter nedlagt sin verksamhet. Så är förhållandet med Sans Souci, Gälegården och Berga, Håkans-torp (för kvinnor) samt i huvudsak med Rönneholmshemmet. Sistnämnda anstalt förändrades först delvis till epileptikeranstalt och har, sedan den i början av år 1919 förflyttats till annan plats, i det närmaste upphört med alkoholistvårdande verksamhet. Till epileptikeranstalt har även Berga förändrats, medan Gälegården numera tagits i anspråk för annan skyddsverksamhet. Såsom enskilda, statsunderstödda alkoholistanstalter finnas för närvarande kvar endast Kurön och Härnö. Även dessa hava för övrigt varit på väg att upphöra med alkoholistvårdande verksamhet, men på grund av under år 1919 inträdd ökad tillströmning av alkoholister, fortsätta de nu sin verksamhet i stigande omfattning.»

Rörande Salbohed hava en del uppgifter lämnats i Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års lagtima riksdag om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare m. m. (nr 338). Det var nämligen i samband därmed, som beslut fattades om förflyttning till Salbohed av statens vårdanstalt för alkoholister. I propositionen refereras bland annat innehållet i en av styrelsen för statens vårdanstalt för alkoholister den 16 mars 1918 avlåten skrivelse till statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som anmodat styrelsen att inkomma med yttrande bland annat över ett av föreningen Floda kolonier framställt förslag om inrättande vid Salbohed av en statsanstalt för alkoholister. I denna skrivelse anfördes i huvudsak följande:

Salbohed vore belägen i Väster Färnebo socken av Västmanlands län, 18 kilometer från Sala, som vore närmaste järnvägsstation. Enligt styrelsen lämnade uppgifter bestode egendomen, förutom av skog, av omkring 100 tunnland odlad jord och omkring 100 tunnland odlingsbar mark, varav någon del uppodlats av kolonien. Salbohed, som tillhörde staten, hade enligt kontrakt den 9 februari 1916 av arméförvaltningen upplåtits till föreningen Floda kolonier, till dess Kungl. Maj:t fattat beslut angående dispositionen av ifrågavarande område eller, om så ej skett förut, till den 14 mars 1928 mot ett årligt arrende av 1,000 kronor för jorden och 5 procents ränta å de till ett värde av 13,200 kronor uppskattade byggnaderna.

Från den tid, då egendomen användes till lägerplats för Västmanlands regemente, kvarstode ännu följande byggnader:

1. Den s. k. intendentsbostaden, för närvarande använd till expeditionslokal samt till bostad åt koloniens föreståndare och en del andra funktionärer, innehölle å nedra botten 7 rum och kök samt 1 trappa upp 6 rum. 2. Sjukhusbyggnaden, för närvarande begagnad till kolonibyggnad, innehölle å nedra botten kök med diskrum och skafferier, matsal och 3 andra rum, 1 trappa upp 2 större salar och 4 mindre rum samt 2 trappor upp 4 rum; å nedra botten och 1 trappa upp finnas inbyggda verandor. 3. En barackbyggnad cirka 34 meter lång och 16 meter bred,

III.
Salboheds
olämplighet
såsom stats-
anstalt för
alkohol-
ister.
Uppgifter
om anstalten
å Salbohed

för närvarande använd till verkstadslokaler och förrådsrum. 4. Ett bad- och duschhus. 5. En magasinsbyggnad. 6. En byggnad om 1 rum och kök, för närvarande bebodd av befallningsmannen. 7. En bostadsbyggnad upplåten åt en kolonist. 8. Stall. 9. Ladugård och loge. 10. Bostadshus för ladugårdsskötare. 11. En byggnad, som användes till kyrksal och föreläsningssal, samt 12. Vedbodas m. m.

Förutom magasinet befunde sig de för jordbruket avsedda byggnaderna i förfallett skick. Enligt vad vid besöket upplystes, skulle arméförvaltningen hava åtagit sig att bekosta uppförande av nya ekonomibuss och hade uppgivits, att detta arbete skulle påbörjas innevarande år. Övriga byggnader vore i hjälpligt skick.

De flesta byggnaderna hade ett vackert läge i den till egendomen hörande skogen. Ladugårdsbyggnad och loge, som nu läge tämligen långt ifrån de övriga byggnaderna, skulle vid nybyggnad flyttas.

God vattentillgång hade uppgivits finnas. Planer vore å bane att få elektrisk kraft till kolonin och andra i närheten belägna ställen; det hade uppgivits, att statens kraftledningar från Älvkarleby skulle gå fram på ett avstånd av omkring 1 mil från Salbohed. Elektrisk kraft hade ock erbjudits från annat håll.

Då de under 1—3 omförmälda byggnaderna utan större kostnader torde kunna iståndsättas, erbjöde Salbohed stora möjligheter för anordnande av en större anstalt än den där nu befintliga. De anmärkningar, som kunde framställas mot egendomens användande som anstalt vore, att allmän väg passerade genom områdets sydöstra hörn nära intill intendentsbostaden, sjukhuset och magasinet samt att en del enskilda byggnader läge nära inpå egendomen. Sålunda funnos flera små stugor vid infarten söder om intendentsbostaden, vidare ett par stugor bakom sjukhusbyggnaden samt flera hus ej långt från magasinet. Baracken vore däremot belägen ett stycke från vägen, mera isolerad. Vidare vore byggnaderna något spridda, i det intendentsbostaden läge omkring 500 meter från sjukhuset och omkring 350 meter från baracken, från vilken senare avståndet till sjukhusbyggnaden vore omkring 250 meter. Vid förfrågningar om förhållandet till grannarna hade uppgivits, att kolonien under första tiden haft en del svårigheter i sådant avseende, men att, sedan en i närheten belägen dansbana flyttats, några svårigheter ej yppat sig, samt att en del av angränsande områden torde kunna inköpas, om så skulle erfordras.

Därest en statens anstalt skulle förläggas å platsen, syntes förutnämnda barackbyggnad böra bliva medelpunkten i anstalten. Genom att förse densamma med en övervåning torde här kunna anordnas sov- och dagrum för ett 60-tal intagna, nödiga rum för ogifta vårdare, kök och matsal m. m. En del intagna kunde förläggas till sjukhusbyggnaden, vadan det syntes styrelsen troligt, att en provisorisk anstalt med omkring 80 platser här kunde anordnas utan några nybyggnader. För eventuella nybyggnader finnes gott utrymme.

Enligt styrelsens åsikt borde det låta sig göra att å Salbohed provisoriskt anordna en statens vårdanstalt för alkoholister. Visserligen vore förhållandena väsentligt underlägsna dem å Venngarn, men då det gällde ett provisorium, kunde man naturligen ej tänka sig att erhålla samma gynnsamma anordningar som vid en för ändamålet planerad anstalt. Emellertid ansågo sig styrelsen böra betona, att ett avbrytande av den så nyligen påbörjade alkoholistvården vid Venngarn vore förenat med stor risk och att en förflyttning av densamma därför icke borde åga rum, med mindre det vore oundgängligen nödvändigt att taga Venngarn i anspråk för annat ändamål.

I en senare skrivelse av den 10 april 1918 — föranledd av anstaltsstyrelsen givet uppdrag att lämna uppgift på kostnaden för genomförande av ett förslag om förläggande till Salbohed av en tillfällig statlig alkoholistanstalt — utvecklade anstaltsstyrelsen närmare sitt förut antydda förslag att med barackbyggnaden såsom den egentliga anstaltsbyggnaden anordna en dylik provisorisk anstalt. Kostnaden härför skulle — frånsett utgifterna för inköp av tre närliggande stugor samt inlösande av Flodakolonierna tillhörande byggnader och lösören — uppgå till 94,000 kronor. Då barackbyggnadens iordningställande skulle taga någon tid i anspråk och kravet på Venngarns utrymmande framhölls såsom i hög grad trängande, skulle kunna tänkas att under byggnadstiden utnyttja förutnämnda sjukhusbyggnad till plats för högst 35 intagna, för vilken tillfälliga anordning styrelsen framlade en kostnadsberäkning. Styrelsen framhöll emellertid i sin skrivelse fortfarande vanskligheten av det provisorium, som en förflyttning till Salbohed skulle medföra. — I kungl. propositionen till riksdagen föreslogs slutligen en anordning, enligt vilken sjukhusbyggnaden skulle tillbyggas med en matsal och efter en del reparationer tjänstgöra såsom bostad för de intagna, vilket förslag av riksdagen godkändes.

Under den tid, Salbohed använts såsom plats för statens anstalt för alkoholister, hava en del förändringar gjorts därstädes. Anstaltens förståndare har därom lämnat följande upplysningar. Den tilltänkta utbyggnaden av sjukhusbyggnaden har icke kommit till stånd, varemot den i samma byggnad varande matsalen ökats genom att däri intaga en del av korridoren utanför. Vidare hava i denna byggnad anordnats rum för kökspersonal, genom vilken förändring antalet platser för intagna i denna byggnad minskats från 30 till 20. I stället hava rum för de intagna beretts i barackbyggnaden, varest nu finnas 2 större salar med 20 sôvplatser, varjämte här anordnats en isoleringsavdelning omfattande 2 straffceller och 4 isoleringsrum med vaktrum och arbetssal för de isolerade. I denna byggnad finnas vidare rum för ogifta vårdare och verkstadslokaler. Elektrisk kraft har ännu icke erhållits; ej heller har nybyggnad av ladugården ägt rum, utan den gamla har nödortfigt reparerats. Bristen på lämpligt belägna brunnar har vållat svårigheter. En äldre brunn vid baracken har upprentsats och en brunn är under utförande vid sjukhusbyggnaden.

I det yttrande, som socialstyrelsen den 16 april 1918 avgav rörande förslaget att provisoriskt flytta statens alkoholistanstalt från Venngarn till Salbohed (se Kungl. Maj:ts proposition nr 338 till 1918 års riksdag) avstyrkte styrelsen bestämt detta förslag och anförde därvid som skäl för denna sin ståndpunkt bland annat följande:

*Socialstyrelsens
yttrande
den 16 april
1918.*

»Det har förut framhållits, att statsanstalten tillkom efter besvärliga förarbeten och stora kostnader, som ansågos nödvändiga för att tillgodogöra sig vunna erfarenheter och från början lyfta denna vårdverksamhet upp på den nivå, som erfordrades för att ernå goda resultat och vinna förtroende hos allmänheten. Det torde också få anses erkänt, att anstalten på ett mycket erkännansvärt sätt fyllt sin uppgift, om också under den hittillsvarande korta verksamhetstiden försöksstadiets svårigheter ännu ingalunda kunna anses helt övervunna. Den för hela vår alkoholistvård lovande utvecklingen skulle nu plötsligt avbrytas. Den nuvarande, i större stil planerade och rikligt utrustade anstalten skulle utbytas mot en mindre och i alla avseenden svagare anordnad, provisorisk sådan. Den kvalificerade personalen å anstalten skulle icke medfölja till den nya platsen, utan ersättas av en annan mindre erfaren. Den ifrågasatta förändringen måste sålunda anses medföra en sänkning i fråga om den nivå, till vilken man velat och efter många svårigheter även delvis lyckats höja alkoholistvården, och vilken utgör en viktig förutsättning för att man så småningom skall kunna vinna allmänhetens och kommunernas aktiva medverkan för ett energiskt bekämpande av dryckenskapens skadeverkningar.»

*Socialstyrel-
sens yttran-
de den 25
februari
1919.*

Då socialstyrelsen sedermera hördes över förslaget att vid Venn garn upprätta en permanent statlig uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare (se kungl. prop. nr 224 till 1919 års lagtima riksdag), förklarade styrelsen i skrivelse den 25 februari 1919, under hänvisning till sitt utlåtande den 16 april 1918, att densamma ansåge sig icke böra motsätta sig detta förslag, men att detta skedde »under starkt betonande av att den statliga alkoholistvårdens rationella bedrivande krävde en ny, större och mera ändamålsenligt ordnad anstalt än den nuvarande provisoriska anstalten Salbohed.» Ur skrivelsen må för övrigt här anföras följande:

»Styrelsen finge slutligen erinra om att anstalten vid Salbohed visat sig vara ej blott i mer än ett avseende otillfredsställande ur synpunkten av rationell alkoholistvård, utan även, trots gällande starka restriktioner beträffande rusdrycksförsäljningen, fullständigt otillräcklig. Sålunda vore därstädes numera samtliga vårdplatser belagda, och tid efter annan måste åtgärder vidtagas för att genom överflyttningar till erkända alkoholistanstalter nödtoritigt tillgodose de mest trängande behoven av vårdplatser vid statsanstalten. Förhållandena vore följaktligen sådana, att den behöriga tillämpningen av lagen om behandling av alkoholisterna den 30 juni 1913 i själva verket redan nu i viss mån äventyrades, och att utvecklingen på området vore ägnad att i detta hänseende ingiva allvarlig betänklighet för den närmare framtiden, så framt icke åtgärder vidtoges för undanröjande av förevarande brister.»

*Styrelsen
för statens
vårdanstalt
för alko-
holister i
skrivelse den
19 februari
1919.*

Styrelsen för statens vårdanstalt för alkoholisterna yttrade sig över det i nyssnämnda proposition till 1919 års lagtima riksdag framställda förslaget i skrivelse den 19 februari 1919, ur vilken i propositionen intagits följande referat:

»I de utlåtanden, som styrelsen under föregående år avgivit i samband med frågan om Venngarns upplåtande till provisorisk uppfostringsanstalt och Salboheds anordnande som provisorisk vårdanstalt för alkoholister, hade styrelsen uttalat allvarliga betänkligheter mot avbrytandet av den så nyligen påbörjade alkoholistvården vid Venngarn. Dessa betänkligheter hade haft sin grund dels däruti, att ett sådant provisorium i och för sig medförde stora vanskligheter för alkoholistvården, dels däri, att det låge nära till hands att förmoda, att provisoriet skulle bliva av långvarig natur eller rent av övergå till att bliva permanent, varigenom alkoholistvården skulle för lång tid eller till och med för alltid berövas den anstalt, som uppförts direkt för densamma och i det väsentliga väl motsvarade sitt ändamål, dels ock däruti, att Salbohed, som visserligen av de då till buds stående varit den anstalt, som för ett provisoriskt anordnande av alkoholistvården erbjudit de största möjligheterna, likväl vore behäftat med en del brister, som gjorde platsen olämplig som förläggningssort för en större och permanent statlig alkoholistvårdanstalt.

Styrelsen hade sedan dess ej haft anledning att frågå sin uppfattning angående Salbohed och hade, då denna anstalt på grund av ökad tillströmning av vårdbehövande redan vore överbelagd, känt stor avsaknad efter det rymliga och välordnade Venngarn. Samtidigt därmed, att behovet av provisoriets upphävande växte, funne styrelsen genom det föreliggande förslaget sina farhågor beträffande dispositionen av Venngarn på väg att besannas.

Då emellertid den av tvångsuppfostringsakkunniga förebragta utredningen gäve vid handen, att Venngarns anlåtande och utbyggande vore den enda möjligheten för en snabb och tillfredsställande lösning av frågan om beredande av tillräckligt antal platser för tvångsuppfostran, hade styrelsen ej velat avstyrka detta förslags förverkligande, under förutsättning att åtgärder omedelbart vidtoges för anordnande snarast möjligt av en med Venngarn likvärdig anstalt för alkoholistvården.»

I sin årsberättelse för 1918 har styrelsen för statens alkoholistanstalt närmare utvecklat de olägenheter, som äro förenade med anstaltens förläggning till Salbohed. Erinrande om sina förut uttalade betänkligheter beträffande denna plats, såväl med avseende på anstaltens läge i förhållande till grannskapet som med avseende på de olika anstaltsbyggnadernas läge i förhållande till varandra, anför styrelsen följande:

Ur anstaltsstyrelsens årsberättelse för 1918.

»Allmänna landsvägen mellan Västerås och Krylbo skär området i dess sydöstra hörn. På det avskurna hörnet ligger den större anstaltsbyggnaden och administrationsbyggnaden, och området omgives här av en del mindre lägenheter, såsom ett missionshus, handelsbod och goodtemplarhus med offentlig dansbana, telefonstationen med flera. På något större avstånd ligga poststationen och ett par byar. På andra sidan vägen ligger bland annat en barackbyggnad, i vilken en del logement, isoleringsceller och verkstadslokaler äro inrymda. De befarade svårigheterna ha icke uteblivit, i det att det icke visat sig möjligt att genomföra den isolering från yttervärlden, som bör äga rum i fråga om å alkoholistanstalt intagna. Så ha dessa t. ex. icke kunnat hindras från att göra affärer handelsboden och med kringboende personer eller från att utan föreståndarens

vetskap avsända brev. Även de olika byggnadernas läge inom anstaltsområdet är ägnat att vålla svårigheter. Föreståndarens bostad ligger 350 m. från verkstadsbyggnaden, 550 m. från anstaltsbyggnaden och 1,200 m. från jordbruksbyggnaderna. Husfadern bor 800 m. från anstaltsbyggnaden och befallningsmannen 600 m. från ladugården. Från såväl personal som intagna måste genom dessa stora avstånd mycken arbetstid spillas, och övervakningen av de intagnas arbete kan svårigen tänkas bliva fullt effektiv. Slutligen äro de till bostadshus för de intagna disponibla byggnaderna icke inredda på ett för ändamålet lämpligt sätt. Sålunda saknas helt och hållet enkelrum, vadan det är omöjligt att nattetid separera sådana, som icke lämpligen böra dela sovrum med andra. Styrelsen måste därför på det livligaste beklaga det läge, i vilket den statliga alkoholistvården råkat genom förflyttningen från Venngarn.»

*Uttalande
av chefen
för civil-
departemen-
tet vid 1919
års riksdag.*

Slutligen må även nämnas att, sedan vid debatten i riksdagens första kammare den 9 april 1919 angående anslag till alkoholistvården för år 1920, en av kammarens ledamöter närmare belyst »den skada, som tillfogats alkoholistvården genom fjolårets beslut att nedlägga Venngarn som alkoholistanstalt och i dess ställe anordna en provisorisk statsanstalt för manliga alkoholister å Salbohed», dävarande statsrådet och chefen för civildepartementet i anledning av nämnde ledamots anförande förklarar, att Kungl. Maj:t »med honom är fullkomligt ense därom, att alkoholistanstalten vid Salbohed befinner sig i ett mindre tillfredsställande skick såväl med hänsyn till läge som övriga förhållanden, och att det icke kan komma ifråga att under en längre tid behålla statens alkoholistanstalt vid Salbohed, utan komma alla ansträngningar att riktas på att så snart som möjligt vinna en för ändamålet lämpligare förläggning av denna anstalt.»

*Kommitte-
rade om
Salboheds
olämplighet.*

I det nu föreliggande betänkandet erinras om att förläggandet av statens alkoholistanstalt till Salbohed vore att betrakta som ett provisorium. Kommitterade anföra därpå för egen del:

»Efter undersökning av olika andra möjligheter ansåg Kungl. Maj:t sig nödsakad att oaktat de redan då insedda olägenheterna med hänsyn till Salboheds läge o. s. v. dit förlägga statsanstalten. Erfarenheterna under den tid, anstalten bedrivit sin verksamhet därstädes, hava till fullo besannat de från början hysta farhågorna. De olika anordningar, som anstaltsstyrelsen vidtagit för att avhjälpa vissa svagheter i anstaltens organisation, hava givetvis icke kunnat undanrödja de på själva läget beroende bristerna, av vilka särskilt omöjligheten att effektivt kunna från omgivande grannskap isolera de å anstalten intagna starkt framträtt och visat sig i hög grad motverka uppfostringsarbetet vid anstalten. Platsutrymmet vid Salbohed är dessutom otillräckligt för det nuvarande behovet. Endast därigenom att några av de intagna varit frånvarande (avvikna eller intagna å sjukhus) samt överflyttningar undan för undan ägt rum till erkänd anstalt, har plats kunnat beredas alla nyanmälda. Hade en ytter-

ligare ökning i tillströmningen ägt rum, skulle det ej varit möjligt att omedelbart emottaga alla anmälda. Under ovan angivna förhållanden kan det tydligen icke ifrågasättas att nedlägga kostnader på utvidgning av anstalten vid Salbohed.

För kommitterade står det därför klart, att statsanstalten vid Salbohed så snart som möjligt bör ersättas med en ny anstalt. Kommitterade anse sig i detta sammanhang böra nämna, att vid överläggningar rörande Salboheds framtida utnyttjande den mening uttalas, att Salbohed skulle med fördel kunna användas till en jordbruksfilial för Uppsala hospital.»

Medicinalstyrelsen, som ansett sig böra begränsa sitt den 10 februari 1920 i ärendet avgivna utlåtande till frågan om Salboheds användning som lantbrukskoloni för sinnessjuka, förklarar sig ej vilja förneka, att Salboheds alkoholistanstalt möjligen skulle kunna anordnas till en dylik koloni, men säger sig icke kunna underlåta att framhålla, att styrelsen för närvarande ställer sig mycket tveksam om den föreslagna anordningens lämplighet och ekonomiska utförbarhet. Innan styrelsen kan bilda sig en bestämd uppfattning om Salboheds lämplighet för kolonivård, anser styrelsen det nödvändigt att taga i övervägande, om icke andra för ändamålet lämpade anordningar böra ifrågakomma. Slutligen framhåller styrelsen, att frågan om anordnande av en lantbrukskoloni vid Salbohed torde böra bli föremål för slutlig prövning i samband med en åt styrelsen uppdragen utredning angående användning av vissa militära övningsplatser till asylor för kroniskt sinnessjuka.

Medicinalstyrelsen.

Vad ovan anförts rörande olämpligheten av den nuvarande alkoholistanstalten vid Salbohed synes mig icke kunna vederläggas. Svårigheterna med hänsyn till det otillfredsställande läget torde icke kunna helt avhjälpas genom några avstängningsanordningar eller förflyttningar av byggnaderna. Vid sådant förhållande läser det ej böra ifrågasättas att nedlägga kostnader på nybyggnader eller ombyggnader i avsikt att här kunna få en permanent alkoholistanstalt. De kostnader, som av staten hittills nedlagts å byggnaderna, hava varit jämförelsevis obetydliga. Skulle anstalten kvarbliva här längre tid, bleve det nödvändigt att nedlägga betydande kostnader för att skaffa bättre anordningar i olika avseenden. Jag anser därför även för min del, att statens alkoholistanstalt snarast möjligt bör flyttas från Salbohed.

Departementschefen.

En förflyttning av alkoholistanstalten behöver ej innebära, att av staten å Salbohed hittills nedlagda kostnader skulle vara bortkastade. Möjligheter torde ej saknas att finna användning för Salboheds egendom till annat statsändamål eller för allmännyttigt ändamål, för vilket dess läge ej medför så stora nackdelar som för en statlig alkoholistanstalt. Frågan här om torde dock icke i detta sammanhang böra upptagas till behandling.

IV.
 Önskemål
 vid anord-
 nande av en
 ny statsan-
 stalt för
 alkoholi-
 sterna.
 Anordning-
 arna vid
 Veningarn
 och deras
 lämplighet.

Vid planläggande av en ny statsanstalt för alkoholister bör man naturligen i främsta rummet taga i betraktande anordningarna vid de förutvarande statsanstalterna samt söka tillgodogöra sig de erfarenheter, som vunnits vid dessa. Rörande anordningarna å statsanstalten vid Salbohed har i nästföregående avdelning lämnats vissa uppgifter. Av större intresse är emellertid att i detta sammanhang erhålla kännedom om Veningarnsanstalten, vilken från början anordnats till statens alkoholistanstalt. I kommittébetänkandet lämnas följande uppgifter rörande sistnämnda anstalt:

»Veningarnsanstalten var beräknad för omkring 100 platser, alla inrymda uti en för ändamålet uppförd större nybyggnad, bestående av ett mittelparti, själva huvudbyggnaden, med en större och en mindre flygel. Förstnämnda flygel med närmast liggande del av mittelpartiet, som genom trappuppgång med vestibul eller hall är skild från den övriga delen av nybyggnaden, innehåller:

a) i källarvåningen: snyggningsrum, tvättstuga med tork-, mangel- och strykrum, bageri, kolrum, ångpannerum och reparationsverkstad samt förrådsrum;

b) i bottenvåningen: ångkök med skafferilokaler och renseri, matrum för personal, serveringsrum och diskrum samt en större matsal med plats för 110 å 120 personer;

c) i våningen en trappa upp: expedition och apoteksrum samt personalbostäder, nämligen 4 rum och kök för hufvudern, 2 rum och kök för maskinisten samt rum för eldare, hushållerska och tvätterska;

d) i våningen två trappor upp: ytterligare tre rum för kvinnlig personal, en stor sal, avsedd till verkstadsarbetet, men tagen i anspråk till samlingssal, ett vårdarrum samt inom en särskild korridor med tvättrum 3 mindre rum, avsedda till sovplats för 14 intagna, men i stället använda till arbetslokaler för skrädderi, skomakeri m. m.; samt

e) i den endast över denna del av byggnaden befintliga vindsvåningen: rum för nattvakten jämte ett reservrum, badrum och förrådsutrymmen.

Den på andra sidan om trappuppgången belägna delen av själva huvudbyggnaden innehåller i samtliga våningar en långsgående 2,5 meter bred korridor, som uti de tre egentliga våningarna är apterad till dagrum. I övrigt inrymmer källarvåningen badavdelning och två större arbetslokaler, använda till snickeriverkstad och måleriverkstad, samt vardera av de övriga tre våningarna ett vårdarrum, fem sovrum med vardera 3 platser och två sovrum med vardera 5 platser.

Den mindre flygeln slutligen innehåller i källarvåningen 4 straffceller samt klosettrum och förrådsrum och i de övriga våningarna 5 ensamrum längs en mindre korridor, som genom dörr är avstängd från den stora dagrumskorridoren. I omedelbar förbindelse med stora korridoren finnas i flygeln tvättrum, städrum, förrådsrum och klosettrum. En särskild trappuppgång finnes till de olika våningarna i denna flygel.

Utrymmet var i sovrummen beräknat till 18 kbm. per plats. Med den ovannämnda dispositionen av den för sig avskilda sovsalsavdelningen till arbets-

lokaler rymde anstalten i själva verket endast 90 platser, nämligen 30 i vardera våningen. Under den tid, anstalten användes för alkoholistvård, behövde man emellertid aldrig taga mer än två våningar i bruk, då antalet intagna aldrig översteg 60.»

Till kompletterande av denna beskrivning bör erinras därom, att vid Venngarn expeditionslokalerna voro förlagda till slottsbyggnaden därstädes.

Kommitterade erinra i detta sammanhang, att de tidigaste för anordnande av en alkoholistanstalt vid Venngarn framlagda förslagen inneburo en uppdelning i flera paviljonger eller avdelningar av de för de intagna avsedda lokalerna men att av kostnadshänsyn anstalten kom att uppföras i en enda byggnad, varvid — fränsett enkelrummen i ena flygeln och den ovannämnda avdelningen om 3 rum för 14 intagna — ingen annan skillnad gjordes mellan olika avdelningar, än att de förlades i skilda våningar, vilket, då trappuppgången är gemensam, icke innebar ett effektivt särskiljande av de olika avdelningarna. Svårigheten att på lämpligt sätt fördela de intagna på från varandra skilda avdelningar var enligt kommitterades uppfattning en påtaglig svaghet i Venngarnsanstaltens organisation.

Till grundval för sitt förslag om den nya anstaltens anordnande hava kommitterade gjort en utredning om de olika kategorier, vilka kunna särskiljas bland dem, som varit intagna å statens alkoholistanstalt, samt om de anordningar, som böra vidtagas med hänsyn till vissa av dessa kategorier. De i betänkandet särskilt behandlade kategorier bland alkoholisterna äro följande: psykiskt abnorma, svårdisciplinerade, smittosamt sjuka och kroniskt sjuka.

Anstaltens anordnande med hänsyn till olika grupper av intagna.

Rörande de psykiskt abnorma alkoholisterna anföra kommitterade:

Psykiskt abnorma alkoholister.

»Bland de alkoholister, som under de gångna åren varit intagna å statens alkoholistanstalt på grund av myndighets förordnande, hava förekommit åtskilliga, som även i nyktert tillstånd varit till en viss grad abnorma. Många av dessa hava en eller flera gånger för psykos, som förorsakats av alkoholmissbruk, vårdats å sinnessjukhus men därifrån åter utskrivits, sedan symtomen av sinnessjukdom försvunnit; i sitt vanliga tillstånd hava de nämligen icke varit så abnorma, att man ansett sig kunna i längden behålla dem å hospital. Därjämte hava åtskilliga av de å statens alkoholistanstalt intagna, som aldrig vårdats å sinnessjukhus, visat konstitutionell abnormitet, såsom intellektuell eller moralisk undermålighet, sjuklig misstänksamhet, ofta i förening med stegrad självkänsla, hysterisk karaktärsläggning, höggradig brist på sinnessjämvikt (affektlabilitet) med svåra lynnesväxlingar, stundom till och med utbrott av besinningslöst raseri vid

ringa anledning, tidvis inträdande perioder av sömnlöshet i förening med förstämning eller stegring av eljest förefintliga abnorma drag, såsom affektlabilitet och sjuklig misstänksamhet.

Det ligger i sakens natur, att regimen för dylika psykopatiska individer icke lämpligen kan vara i alla hänseenden densamma som för mera normala personer. Erfarenheten har också givit vid handen att, om en abnorm individ av ovan skildrade slag underkastas en strängare disciplinär behandling, såsom flera dygns isolering i straffcell, detta kan utöva ett skadligt inflytande å hans sjäsliv (i ett dylikt fall har sålunda cellstraffet måst avbrytas på grund av inträdande av hallucinationer). Med hänsyn till vikten av att upprätthålla ordning å anstalten låter det sig å andra sidan svårigen göra att vid begångna förseelser icke behandla alla lika. I regel hava fördenskull även de abnorma, vilka dock icke sällan just på grund av sin abnormitet uppföra sig så, att de bryta mot anstaltsordningen, på vanligt sätt bestraffats härför. Å Venngarnsanstalten hade man dock — när en svårare förseelse begåtts av en person med så starkt framträdande abnormitet, att ett cellstraff icke var försvarligt — den möjligheten att låta bestraffningen ersättas med isolering i det av vederbörande bebodda enkelrummet. Efter statsanstaltens förflyttning till Salbohed har däremot en sådan åtgärd icke varit möjlig.

Till belysande av de svårigheter, som de abnorma berett den statliga alkoholistanstalten, må till slut en kort redogörelse lämnas för följande exemplifierande fall från Venngarn:

J., en starkt affektlabil individ med tidvis, i förening med sömnlöshet framträdande, sjuklig misstänksamhet, fick under ett dylikt tillstånd den föreställningen, att husmodern undanhöll honom en del av den veteranen, han på grund av vissa sjukdomssymtom erhållit extra; han fick på grund härav vid måltiderna gång på gång svåra vredesutbrott, varunder han skrek och väsnades samt hotade husmodern till livet; vid ett dylikt tillfälle rusade han slutligen ut i köket, där husmodern emellertid då lyckligtvis ej befann sig. Efter detta uppträde (för vilket, med hänsyn till mannens abnorma tillstånd, bestraffning icke kunde komma ifråga) vågade man ej behålla honom å anstalten, varför det ordnades så, att J., som var hemmahörande i Stockholm, fick komma till Katarina sjukhus för eventuell vidare förflyttning till sinnessjukanstalt. Emellertid ansåg sig läkaren å Katarina sjukhus icke kunna utfärda det för intagning å sådan anstalt nödiga läkarbetyget, varför J. fick stanna kvar å Katarina sjukhus, tills sömnen blivit bättre, varefter han i stället för att återsändas till Venngarn blev utskriven, enär det endast fattades ett par veckor i den tid, då han enligt lagen senast skulle utskrivas.

S., en individ, hos vilken de för den paranoidea karaktärläggningen utmärkande dragen, sjuklig misstänksamhet i förening med förhöjd självkänsla, voro starkt framträdande, var på grund av denna sin psykiska konstitution oemottaglig för varje påverkan och omöjlig att disciplinera; ville hellre syssla med att skriva klagoskrifter än att fullgöra honom ålagt arbete o. s. v. Då han sålunda alls icke passade för en öppen anstalt med den ordning, som å en sådan med nödvändighet måste upprätthållas, utan synbarligen var i behov av vård å slutan anstalt, blev han efter vederbörligen utfärdad sinnessjukattest överflyttad till hospital. Efter några månader blev han emellertid utskriven därifrån och återsänd till Venngarn, då hospitalets läkare kommit till den uppfattningen, att hans psykiska abnormitet icke vore så höggradig, att han borde vara föremål för hospitalsvård.

Vid bedömandet av föreliggande fråga bör också uppmärksammas, att det säkerligen ofta skulle vara till skada för abnorma individer, som likväl icke äro sinnessjuka, att vistas tillsammans med sinnessjuka personer, då yttringarna av de sistnämndas sjukdom kunna vara nog så irriterande för en person, som själv är klar och redig, men har ett ömtåligt nervsystem.

Spörsmålet om lämpligaste anordning för behandling av de individer, varom här är fråga, är, såsom av det anförda framgår, av en mycket invecklad beskaffenhet. Dessa individer passa strängt taget varken för sinnessjukhuset eller alkoholistanstalten. Det för intagning å sinnessjukhus nödiga läkarbetyget kan i allmänhet icke utfärdas för sådana individer, men sker detta och överflyttning till sinnessjukhus äger rum, bliva de snart åter utskrivna därifrån. Enligt alkoholistlagen åter föreligger visserligen intet hinder för internering av dylika personer, men för deras behandling å statens alkoholistanstalt hava såsom ovan framhållits stora svårigheter mött, då lämpliga anordningar härför saknats. Vid upprättandet av Veningarnsanstalten synes man icke haft fullt klart för sig dessa vanskligheter utan säkerligen tänkt sig, att den psykiska abnormiteten skulle föranleda överflyttning till sinnessjukhus. Då det gäller att upprätta en ny statsanstalt för alkoholister, bör tydligen denna brist avhjälpas, så att anstalten blir i stånd att behålla alkoholister av denna typ, utan att anstaltens verksamhet därav störes. För detta ändamål kräves en särskild sluten avdelning, varigenom det blir möjligt att ägna dessa individer den särskilda uppmärksamhet och behandling, som deras abnorma tillstånd kräver samtidigt med att man med avseende å dem söker förverkliga det allmänna syftmålet med interneringen. I en sluten avdelning är det icke nödigt att upprätthålla alla å den öppna anstalten gällande ordningsregler. Visserligen bör det inom en sluten avdelning så långt möjligt beredas tillfällen till sysselsättning av olika slag, men arbetstvånget behöver icke här vara lika strängt som å den öppna anstalten utan kan modifieras efter vars och ens psykiska tillstånd. Då de abnorma äro skilda från de övriga å alkoholistanstalten intagna, medför det ingen olägenhet att låta sådana abnorma, som gjort sig skyldiga till förseelser av någon art — något som lätt kan förekomma vid exempelvis affektlabilitet eller sjuklig misstänksamhet — slippa bestraffning i vänlig mening och i stället vidtaga med hänsyn till beskaffenheten av deras abnormitet lämpligare åtgärd, såsom sängläge under viss tid, eventuellt i förening med isolering i enkelrum med vanligt fönster o. s. v. På samma gång de i den slutna avdelningen boende berövas friheter, som de övriga å anstalten intagna få åtnjuta, kan i stället en mindre sträng regimen inom den slutna avdelningen tillämpas.

En sluten avdelning inom statsanstalten kräves, såsom nedan framhålles, även av andra skäl än de nu anförda. Kommitterade tveka icke att beteckna den såsom en oumbärlig del av statsanstalten. Skola de å den slutna avdelningen intagna kunna behandlas på ett fullt rationellt sätt, är det vidare nödvändigt, att densamma förläggas till en särskild paviljong på något avstånd från övriga anstaltsbyggnader.»

I detta sammanhang behandla kommitterade även frågan om tillfällig vård åt sinnessjuka alkoholister. I betänkandet anføres härom:

*Tillfällig
vård av
sinnessjuka
alkoholister.*

»Till här ovan behandlade grupper av psykiskt abnorma alkoholister höra icke sådana alkoholister, som lida av sinnessjukdom och på grund därav enligt gällande bestämmelser kunna intagas å sinnessjukhus. Erfarenheterna från de gångna åren hava emellertid visat, att av de å statsen alkoholistanstalt mottagna en och annan redan vid ankomsten lidit av sinnessjukdom eller under vistelsen därstädes drabbats av sinnessjukdom; även har någon gång periodiskt uppträtt hastigare övergående anfall av sinnessjukdom (förekommande särskilt hos fallande-sjuka). I all synnerhet under den tid, då statsanstalten varit förlagd till Salbohed, hava dylika fall berett stora svårigheter, enär personerna i fråga på grund av den totala saknaden av enkelrum måst ligga kvar i de gemensamma sovsalarna, där de emellertid ofta varit störande för rumskamraterna, vilka de till och med hotat till livet. I ett sådant fall har därför till sist, innan överflyttning till hospital kunnat ske, en så betänklig åtgärd som inspärning uti straffcell måst vidtagas. Icke heller isolering dygnet om uti rum med fönster av vanlig storlek kan emellertid sägas vara någon lämplig behandling av en sinnessjuk eller för sinnessjukdom misstänkt person.

Inrättas en sluten paviljong för mottagande av psykiskt abnorma, om vilka förut talats, skulle den tillfälliga vård av sinnessjuka, varav behov i ett eller annat fall kan komma att föreligga, lämpligen kunna ombesörjas i nämnda paviljong. Dennas tillkomst skulle alltså avhjälpa ytterligare en brist i de hittillsvarande anordningarna.»

Departements-
chefen om
avdelning
för vård av
psykiskt ab-
norma m. fl.

Kommitterades på iakttagelser från statsanstaltens hittillsvarande verksamhet stödda utredning synes mig klart ådagalägga behovet av en särskild sluten avdelning för de psykiskt abnorma alkoholister, som behöva interneras. Skall denna anordning verkligen kunna fylla sin uppgift, lärer det ej kunna undgås att för dessa personer uppföra en särskild paviljong, inom vilken en särskild regim kan följas mera lik den, som förekommer vid vissa avdelningar av sinnessjukhusen. En sådan paviljong bör också kunna komma till användning för tillfällig vård vid de fall, då någon av de intagna blir sinnessjuk, vilket enligt vad erfarenheten visat stundom förekommit. Jag ansluter mig tillfullo till kommitténs förslag i denna del. En dylik paviljong kan, om den tilltages något större, även fylla en annan uppgift, såsom nedan skall påvisas.

Svårdis-
ciplinerade
alkoholister.

Bland dem, som å statsanstalten berett svårigheter genom indisciplinärt uppträdande, nämna kommitterade sådana, som visat benägenhet för rymning, sökt uppvigla sina kamrater, ådagalagt tredska eller arbetsovillighet eller uppträtt hotfullt och våldsamt.

Beträffande erfarenheterna under de gångna åren ifråga om dessa grupper anföra de kommitterade följande:

Erfarenheter
under den
gångna tiden.

»Vad rymningarna från statsanstalten beträffar har deras antal ökats från år till år. Under den tid av år 1916, då anstalten var i verksamhet, förekom ej någon rymning, medan sådan ägt rum under år 1917 i 10 fall (av 8 personer), under år 1918 i 14 fall (av 10 personer) och under år 1919 intill slutet av november i likaledes 14 fall (av 10 personer). Härvid må erinras om, att antalet å

statsanstalten intagna i samband med överflyttningen till Salbohed den 1 augusti 1918 blev högst betydligt reducerat, vadan antalet rymningar från Salbohed varit proportionsvis större än från Venngarn. Från Salbohed hava vid ett tillfälle icke mindre än sex intagna samtidigt varit avvikna. Den stegring uti rymningarnas antal, som ägt rum, har tvivelsutan till stor del berott därpå, att ju längre alkoholistlagen varit i tillämpning, desto större har antalet hopplösa recidivister bland de intagna blivit. Till belysande härav kan nämnas, att av de 79, som under år 1917 nyintogos å statsanstalten, endast 13 förut behandlats å alkoholistanstalt, medan av de 55, som under år 1918 blevo inskrivna å statsanstalten, icke mindre än 17 förut varit intagna å enskild eller allmän alkoholistanstalt. Till det stora antalet rymningar efter anstaltens flyttning till Salbohed torde dock även hava medverkat den på terrängförhållandena därstädes beroende svårigheten att åstadkomma effektiv övervakning. Bland de för närvarande avvikna finnes en, som rymt upprepade gånger, de sista gångerna så snart han kommit ut ur straffcellen efter avtjänat straff för föregående rymning. I regel har rymning brukat bestraffas med isolering i cell under 7 dygn, den högsta isoleringstid, som anstaltens föreståndare kan ådöma. Visserligen äger anstaltens styrelse att, därest isolering under längre tid erfordras, besluta härom, men det ligger i sakens natur, att man icke i längden kan hålla en person isolerad utan möjlighet till sysselsättning. Å andra sidan är det naturligtvis med hänsyn till vikten av att upprätthålla nödig respekt hos de intagna betänkligt, att rymningar i så stor utsträckning förekomma.

Även antalet av dem, som på grund av *uppviglingstendenser, tredska och arbetsovillighet* utövat ett skadligt inflytande på sin omgivning, har ökats jämsides med ökningen av antalet recidivister, vilka intagits å statsanstalten. Några exempel på denna kategori må här anföras.

S., en i intellektuellt och i synnerhet i moraliskt hänseende undermålig individ, som under de gångna åren upprepade gånger varit intagen å statens alkoholistanstalt (först å Venngarn och sedan å Salbohed), har visat ett övermodigt och pockande uppträdande, varit lat, rå och cynisk, obändig och hänsynslös, utan varje hedersbegrepp; bidrog efter överflyttningen till Salbohed mycket att öka det rådande missnöjet över flyttningen; rymde från både Venngarn och Salbohed upprepade gånger.

E., ävenledes upprepade gånger intagen å statens alkoholistanstalt, har därstädes i allmänhet visat ett mycket dåligt uppförande, varit lat, hård, brutal, hänsynslös och lömsk samt verkat demoraliserande på sin omgivning.

V., en etiskt defekt individ ur socialt högre stående samhällsställning, som varit dömd för förfalskning, uppträdde å anstalten mycket hövligt och var inställsam mot funktionärerna, men drev bakom ryggen på dem agitation för att sprida missnöje å anstalten; ytterst lättjefull i arbetet och för övrigt på allt sätt opålitlig var V. å Salbohed nästan omöjlig att övervaka och smög sig på eftermiddagarna ofta bort från anstaltsområdet, sammanträffande med en kortspelarliga samt gjorde affärer med bönderna i trakten, i det han till dem sålde obefintlig olja, för vilken han i förskott mottog en del kontant betalning; därpå rymde han från anstalten, utan att sedan, trots anmälan till vederbörande polismyndighet, hava blivit återförd.

Antalet av dem, som efter intagning å alkoholistanstalt varit synnerligen *farliga* för sin omgivning, har visserligen varit helt ringa, men till gengäld har varje sådant fall förorsakat anstaltsledningen så mycket större bekymmer, vilket framgår av följande fall:

Å Venngarn intogs under första året av anstaltens verksamhet en för våld och skadegörelse straffad, ökad poliskund, vilken på grund av sitt obändiga lynne och hotfulla uppträdande var en ständig källa till oro, varför han blev utskriven tidigare än som egentligen bort ske. — Bland de å Salbohedsanstalten intagna hava vidare funnits två, som redan från början uppträtt så hotfullt och vildsint, att det överhuvudtaget icke skulle varit möjligt att låta dem vistas bland personalen och de andra intagna. Den ene av dessa — vilken, efter att hava blivit anmäld för vederbörande nykterhetsnämnd, på föranstaltande av denna själv begärt inträde å anstalten i enlighet med 26 § i alkoholistlagen — anlände till anstalten försedd med kniv, som han vägrade att lämna ifrån sig. Då anstaltens funktionärer vid tidpunkten ifråga ännu icke blivit utrustade med battonger (vilket detta fall emellertid gav anledning till), blev denna person på föreståndarens begäran utskriven, vilket kunde ske, då han ej blivit intagen på myndighets förordnande. Den andra av ifrågarande individer — vilken överflyttats från Vemdalens alkoholistanstalt, där han på grund av indisciplinärt och på sin omgivning demoraliserande uppförande ej kunde få kvarstanna — anlände till Salbohed likaledes försedd med kniv. Denna lämnade han dock ifrån sig, sedan hufadern visat sin battong, men överföll därpå hufadern med en stol som tillhygge. Härför dömd till 7 dygns isolering, visade han även under vistelsen i straffcellen tydliga våldsamhetstendenser vid personalens besök. Då det på grund av den sålunda ådagalagda farligheten (som synbarligen förorsakats av förargelse över förflyttning till statsanstalten) icke kunde vara rådligt att släppa honom ut i anstalten och han icke företedde några symtom av sinnessjukdom, så att flyttning till hospital kunde ske, ordnades det så, att mannen, som av läkaren i Vemdalen erhållit intyg på att han led av magsår, efter disciplinstraffets avtjänande omedelbart skickades till sin hemstad för att få vård för sin magsjukdom å därvarande försörjningsinrättnings sjukavdelning. Från denna rymde han emellertid, varför han blev anmäld till återintagning å Salbohed. Innan sådan hann ombesörjas, blev han emellertid häktad för stöld och dömd till längre tids straffarbete.

Tidigare uttalanden rörande behandling av de svårdisciplinerade.

Frågan om de svårbehandlade å alkoholistanstalterna har, såsom kommitterade erinra, tidigare varit föremål för uppmärksamhet. Redan under den första utredningen rörande en statens alkoholistanstalt stod det klart, att det bland de tvångsinternerade alkoholisterna även komme att finnas personer av så svårhanterlig art, att de, för att hindras från att uppvigla sina kamrater och försvåra upprätthållande av disciplinen å anstalten, borde särskiljas från övriga å anstalten intagna. De inom justitiedepartementet för nämnda utredning särskilt tillkallade sakkunniga anförde i sitt den 18 mars 1913 avgivna betänkande härom följande:

»Skall statens vårdanstalt upptaga de olika typer av alkoholister, som direkt eller genom andra anstalter för alkoholister tillföras densamma, samt vara skyldig behålla dem under föreskriven tid, framställer sig den frågan, huruvida de lokala och disciplinära möjligheter, som givits anstalten, äro tillräckliga för att upprätthålla disciplinen. Å andra sidan uppställer sig spørsmålet, om det låter sig göra att införa tillräckliga anordningar för nämnda ändamål utan att rubba anstaltens egenskap av vårdanstalt. Bästa utvägen att lösa denna konflikt synes oss vara, att staten, vilket alternativ man nu må välja för vårdanstalten, upprättar en särskild alkoholistanstalt av mindre omfattning (t. ex. för 25 personer) för de alkoholister, som av någon anledning ej lämpa sig att kvarstanna

å vårdanstalten. Den senare kan då bibehålla en mera öppen karaktär, mindre vårdarpersonal kräves, och man har där mindre behov av disciplinära maktmedel, enär det förnämsta disciplinmedlet blir en överflyttning till den strängare anstalten.

Behovet av disciplinära medel för denna strängare anstalt hänvisar till utvägen att anordna denna i anslutning till någon fångvårdsanstalt, närmast till tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö, vars tvångsarbetare i så övervägande grad äro alkoholister. — — — — —»

Dessa sakkunniga framlade i anslutning härtill förslag till anordnande av en mindre alkoholistanstalt vid Svartsjö.

Som ett andra alternativ till denna frågas lösning, föreslog de sedermera inom civildepartementet för utredning av frågan om statsåtgärder för alkoholistvård den 12 september 1913 tillkallade sakkunniga den utvägen att genom lagstiftning möjliggöra överflyttning av de mest svårhanterliga individerna från statens alkoholistanstalt till Svartsjö eller annan tvångsarbetsanstalt, vars publik i alla händelser till väsentlig del utgjordes av alkoholister.

Enligt Kungl. Maj:s proposition till 1914 års senare riksdag angående anordnande av en statens alkoholistanstalt å Venngarn anförde departementschefen vid ärendets anmälan i statsrådet följande:

»Därest det skulle visa sig omöjligt att komma till rätta med en del av de till statens vårdanstalt hänvisade alkoholisterna med de anordningar i avseende å disciplin och uppsikt, som där komma att stå till buds, torde man böra tänka på särskilda utvägar att lösa denna svårighet. Under utredningen av frågan om statens vårdanstalt hava två olika förslag till lösningar framkastats, det ena att anordna en mindre, särskild vårdanstalt för mottagande av alkoholister, som ej kunna lämpligen kvarhållas å vårdanstalten, det andra att medgiva en överflyttning av internerade från vårdanstalten till en tvångsarbetsanstalt. Önskan att upprätthålla åtskillnad mellan tvångsinternering å alkoholistanstalt och tvångsarbete synes hava föranlett, att man vid interneringslagens tillkomst ej anlitade sistnämnda utväg. Det lär ej böra ifrågakomma att redan nu, innan interneringslagen trätt i kraft och hunnit visa sina verkningar, inlåta sig på ändring av lagen. Vilkendera utvägen, som bör anlitas, torde för övrigt ej heller med nödvändighet nu behöva upptagas till avgörande.»

Styrelsen för statens alkoholistanstalt har sedermera upptagit denna fråga till behandling i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 januari 1918. Därvid erinrade styrelsen om, att erfarenheten redan från anstaltens första verksamhetsår tydligt ådagalade, att det bland de på grund av alkoholistlagen tvångsinternerade även finnes individer, för vilkas disciplinering andra maktmedel vore behövliga än den Venngarn förfogade över. Då det emellertid icke för ett fåtals skull vore skäl att ändra den statliga alkoholistanstaltens karaktär av öppen anstalt med obehäpnad personal, hemställde

styrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till komplettering av lagstiftningen rörande behandling av alkoholister därhän, att överflyttning av tvångsinternerad person i vissa fall måtte kunna äga rum från statens vårdanstalt för alkoholister till tvångsarbetsanstalt. Denna framställning överlämnades sedermera till socialstyrelsen, som i samråd med särskilda sakkunniga den 3 mars 1919 avgivit »förslag till lag om dömande i vissa fall till tvångsarbete av person, som är intagen å allmän anstalt för vård av alkoholister», vilket förslag för närvarande beror på Kungl. Maj:ts prövning.

Kommitte-
rade om de
svårdiscipli-
nerades
behandling.

I det nu föreliggande betänkandet yttra kommitterade i denna del av ärendet följande:§

»Ehuru sålunda frågan om åtgärder mot sådana å statens alkoholistanstalt intagna, vilka genom sitt uppträdande därstädes störa ordningen och säkerheten samt icke låta sig rätta genom de disciplinmedel, som stå anstalten till buds, i annan ordning är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, hava kommitterade ansett sig vid sina överläggningar om anordnandet av en ny statsanstalt böra behandla denna fråga och framlägga förslag till dess lösning, så vitt densamma har samband med statsanstaltens anordnande. Kommitterade vilja härvid till en början betona, att det ur alkoholistvårdens synpunkt skulle vara av synnerlig vikt, om i lag medgäves rätt till överflyttning till tvångsarbetsanstalt av sådana personer, som omförmälas i nyssnämnda lagförslag. Tillkomsten av en dylik lag torde dock — särskilt om lagen skulle komma att begränsas till vissa kategorier, t. ex. dem, som förut undergått tvångsarbete eller straffarbete — icke verka därhän, att statens alkoholistanstalt för egen del kan undvara särskilda säkerhetsanordningar emot där intagna svårdisciplinerade individer. Överflyttning till tvångsarbetsanstalt bör nämligen äga rum endast i trängande fall och bör huvudsakligen verka som ett hot, vilket sättes i verkställighet, först sedan man begagnat sig av de medel, som inom alkoholistanstalten stå till buds. Nämnda säkerhetsanordningar krävas alltså för att undvika alltför många överflyttningar till tvångsarbetsanstalt. De äro dessutom behöfliga med hänsyn till sådana svårdisciplinerade, vilka eventuellt ej kunna bliva föremål för överflyttning till dylik anstalt, ävensom för förvaring av dem, vilkas överflyttning begärts, under tiden till dess sådant hunnit verkställas.

Då en särskild slutna paviljong i allt fall är av nöden för de psykiskt abnorma, hava kommitterade såsom en lätt tillgänglig utväg tänkt sig att i samma paviljong anordna lokaler även för de svårdisciplinerade, varom nu är fråga. Dessa lokaler skulle i främsta rummet användas för de utpräglat farliga, mot vilkas våldsamhet så väl personalen som de intagna måste skyddas. Med hänsyn till dessa böra sådana anordningar vidtagas, att möjligheter finnas för deras isolering i särskilda rum såväl under arbetet som eljest. För den slutna avdelningen passa vidare personer med utpräglade rymningstendenser, vilka icke böra sysselsättas ute i det fria, enär frestelsen till rymning då lätt blir dem övermäktig. Genom att låta sådana personer hava sin bostad inom den slutna avdelningen och inom denna även få sin sysselsättning, skulle man undgå de

ständiga rymningarna med därpå följande cellstraff vid den avviknes återförande. Anordningen att hänföra dessa grupper till samma paviljong som de psykiskt abnorma torde ej medföra några väsentliga olägenheter. Frånsett de farliga och de psykiskt abnorma, när de befinna sig i orosperiod, skulle de övriga kunna hava arbetslokaler samt mat- och dagrum gemensamt.

Vad slutligen beträffar sådana svärdisciplinerade individer, vilka, utan att tillhöra de farliga eller rymmarnas kategorier, utöva ett skadligt inflytande på övriga intagna, är för dem en sluten avdelning närmast behöflig för deras särskiljande nattetid och under fritid. Under arbetet, då tillsyn utövas, kunna dessa i regel vara tillsammans med dem, som bo å öppen avdelning. Deras hänförande till den slutna avdelningen innebär alltså i huvudsak allenast, att de hava sina rum där. Lämpligen bör därför en särskild avdelning i den slutna paviljongen avses för dessa och för de individer, vilka eljest av någon anledning kunna under fritiderna behöva avskiljas från de å öppen avdelning boende.»

Frågan om behandling av sådana å alkoholistanstalt intagna personer, vilka av skilda orsaker störa ordningen å anstalten, är, såsom framgår av vad ovan anförts, ett spörsmål av största vikt för alkoholistvården. De olika utvägar, som anvisats för sakens ordnande, tyda därjämte på att frågan är av svårlöst beskaffenhet. Enligt kommitterades uppfattning skulle man söka lösningen på två olika vägar, nämligen dels genom att vid statens alkoholistanstalt för dessa anordna en särskild avdelning, vilken dock skulle kunna kombineras med den ovan angivna avdelningen för psykiskt abnorma alkoholister, dels genom att stifta en lag, som möjliggör överflyttning av de svårhanterligaste av dessa alkoholister till tvångsarbetsanstalt.

Det förstnämnda sättet för lösningen torde vara det, som i första rummet bör komma till användning. De av kommitterade i detta hänseende föreslagna anordningarna synas mig fylla de anspråk, vilka böra ställas på en avdelning för svärdisciplinerade alkoholister, om man nämligen tänker på det stora flertalet inom den grupp, som det här gäller. Med de av kommitterade anförda exempel för ögonen låter det emellertid ej förneka sig, att understundom de nämnda anordningarna kunna finnas otillräckliga. Det kommer för övrigt i förevarande fall ej ensamt an på de lokaler, som stå till förfogande. Den rationella behandlingen av dessa de allra svårhanterligaste kräver, att de ej längre tider hållas inestängda i sina sovrum, utan att de sysselsättas även utanför dessa. Möjliggörandet härav ställer emellertid andra anspråk på bevakningspersonalens utrustning och talrikhet än som lämpligen kunna fyllas vid alkoholistanstalten, och tillgodoseendet av kravet härpå för rena undantagsfall synes därför ej böra äga rum. Under sådana förhållanden är det ur alkoholistanstaltens synpunkt alltjämt ett önskemål att kunna befrias från de svårhanterligaste av dessa individer.

*Departementschefen
om svärdisciplinerade.*

Såsom ovan nämnts, har socialstyrelsen avgivit ett förslag till lag om dömande i vissa fall till tvångsarbete av person, som är intagen å allmän anstalt för vård av alkoholister, vilket förslag för närvarande är beroende på justitiedepartementets behandling. Enligt vad jag av chefen för nämnda departement erfarit, har det avgivna lagförslaget icke ansetts kunna i oförändrat skick läggas till grund för lagstiftning i ämnet, och hava för övrigt vissa principiella betänkligheter befunnits förenade med en dylik lagstiftning, vadan det vid ärendets tidigare behandling i justitiedepartementet ansetts böra ytterligare undersökas, om man icke skulle kunna komma till rätta med de svärdisciplinerade utan en dylik lag. På sätt jag nyss anfört kommer en anordning med specialavdelning inom alkoholistanstalten näppeligen att bliva tillräcklig med hänsyn till vissa utpräglad svårhanterliga individer, om man ej vill nedlägga synnerligen stora omkostnader för avdelningen och dess förseende med personal. Det torde därför bliva erforderligt, att frågan om en dylik lagstiftning tages under förnyat övervägande.

*Smittosamt
sjuka alko-
holister.*

Enligt det reglemente, som gäller för statens alkoholistanstalt, får därstädes icke mottagas den, som är behäftad med sjukdom, vilken medför smittofara eller påkallar vård å sjukhus (§ 22, mom. 3). Då sådana alkoholister givetvis icke heller mottagas å erkända anstalter — i det för dessa uppgjorda normalreglementet är en liknande bestämmelse intagen — hava alkoholistlagens bestämmelser om vård å alkoholistanstalt icke kunnat tillämpas å alkoholister, som lida av öppen tuberkulos eller könssjukdom i smittosamt stadium.

Frågans be-
handling vid
1917 års
riksdag.

Rörande förevarande spørsmål väcktes vid 1917 års riksdag i första kammaren en motion (nr 80), i vilken bland annat föreslogs, att riksdagen ville besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t om övervägande av frågan om anordnande av särskilda anstalter för internering av smittosamt sjuka alkoholister. I motionen erinrades om gällande reglementsbestämmelser samt påpekades det hinder, som dessa vållade för att få under behandling dylika alkoholister, vilka framför andra borde kunna tvångsinterneras. Enligt vad vidare framhölls, hade nykterhetsnämnden i Stockholm redan haft dylika fall under behandling. Om de sätta, på vilka frågan kunde lösas, yttrade motionärerna:

»Det kunde ju tänkas olika sätt att lösa frågan om smittosamt sjuka alkoholisters tvångsinternering. En utväg vore att göra en lagändring, enligt vilken vederbörande myndighet agde att förordna, det dylik alkoholist, när han tillhörde en inom interneringslagens tillämplighetsområde fallande kategori, intoges å vederbörlig specialanstalt (tuberkulossjukvårdsanstalt resp. sjukhus för med köns-

sjukdomar behäftade) så länge han lede av sjukdom i smittosamt stadium. Genom en sådan åtgärd vore här berörda missförhållande avhjälp, vad beträffar Stockholm och andra större samhällen, som äga ett väl ordnat sjukvårdsväsen. I alla de fall åter, där det vore fråga om en av smittosam sjukdom lidande alkoholist, som tillhör kommun, vilken icke har tillgång på sjukhus, där sådan kan erhålla vård, kvarstode ju emellertid alltjämt det missförhållandet, att tvångsinternering vore omöjlig, även när interneringslagen eljest vore tillämplig. Den bästa lösningen av frågan torde därför otvivelaktigt vara den, att staten själv vidtager de för omhändertagande av smittosamt sjuka alkoholister nödiga åtgärderna, vare sig genom anordnandet av en särskild avdelning för sådana vid statens alkoholistanstalt å Venngarn eller kanske än bättre genom skapandet av en ny sjukvårdsanstalt för ändamålet.»

Statsutskottet (utlåt. nr 6 sid. 61) anförde rörande motionen i denna del:

»Vad angår smittosamma sjuka manliga alkoholister kunna dylika, som motionärerna anført, icke på grund av bestämmelse i reglementet för Venngarns anstalt där intagas. I följd härav är möjligheten till tvångsinternering av en sådan alkoholist, som ju tydligen framför andra borde komma ifråga, utesluten, då det näppeligen torde kunna förväntas, att en enskild anstalt skulle vara villig mottaga dylika. Motionärerna hava föreslagit anordnande av en särskild anstalt för upptagande av dessa alkoholister, men haller utskottet före, att en undersökning dock först borde vidtagas, om icke å Venngarn skulle kunna anordnas en särskild avdelning för alkoholister av dylikt slag.»

På grund härav hemställde utskottet bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning i fråga om lämpliga åtgärder för beredande av möjlighet till tvångsinternering av alkoholister av båda könen behäftade med smittosam sjukdom, ävensom till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. — Denna hemställan bifölls av riksdagen (skrivelse nr 6 s. 50—51).

Riksdagens skrivelse har överlämnats till socialstyrelsen, som anbefallts att verkställa den i skrivelsen omnämnda utredningen och inkomma med förslag.

Kommitterade hava vid uppgörande av förslag till ny statsanstalt ansett sig böra till behandling upptaga den i riksdagens skrivelse omnämnda frågan, i vad den rör manliga alkoholister, och förebringa utredning därom samt redogöra för av kommitterade inhämtade uppgifter. Kommitterade anföra härom följande:

»Rörande behovet av platser å alkoholistanstalt för alkoholister, lidande av smittosam sjukdom, hava kommitterade gjort förfrågan hos Stockholms stads nykterhetsnämnd. Denna har därvid meddelat följande: Bland de 462 personer, som från början av nykterhetsnämndens verksamhet hösten 1916 till den 27 november 1919 blivit anmälda för densamma, hava sammanlagt 13 varit behäftade med smittosam sjukdom, av vilka 9 lidit av öppen lungtuberkulos och 4 av könssjuk-

Uppgifter från Stockholms stads nykterhetsnämnd m. m.

dom i smittosamt stadium. Beträffande en av de förstnämnda blev på nykterhetsnämndens framställning av vederbörande myndighet förordnat, att han skulle intagas på allmän anstalt för vård av alkoholister, men när ansökan därpå ingavs till Vennigarn, blev densamma avslagen, varemot en av dem, vilken önskade ingå å enskild alkoholistanstalt, fick inträde å sådan. Frånsett en, vilken var i saknad av fast bostad, ställdes de övriga av öppen tuberkulos lidande, som blivit anmälda för nykterhetsnämnden, under övervakning för vidare åtgärders vidtagande. De tillråddes att söka in å stadens tuberkulossjukhus, vilket några av dem emellertid absolut vägrade, varför övervakningen i dessa fall intet kunde uträtta, enär tvång mot dem ej kunde utövas. De, som följde rådet att lägga sig in å sjukhuset i fråga, stannade emellertid i allmänhet icke länge här, utan begärde snart att få bli utskrivna, varefter de fortsatte sitt supiga leverne, utan att nykterhetsnämnden hade någon makt att inskrida mot dem. Av de fyra av könssjukdom i smittosamt skede lidande blevo två hänvisade till sjukhus för behandling, medan de andra ställdes under övervakning, utan att nykterhetsnämnden dock kunde uträtta något med dem.

Det är att antaga, att även i en del andra större städer förekommit anmälningar till nykterhetsnämnden om personer, som varit behäftade med smittosam sjukdom och för den skull icke kunnat intagas å statens alkoholistanstalt.

Såsom ovan nämnts har i ett fall statens alkoholistanstalt avslagit ansökan om inträde för en alkoholist, lidande av tuberkulos. I ett par fall har lungtuberkulos blivit konstaterad efter intagningen å anstalten. I ett av dessa fall ansågs smittofara föreligga, varför den sjuke överflyttades till Stockholms stads tuberkulossjukhus. Vid vårdtidens slut blev personen i fråga utskriven från alkoholistanstalten.

I några fall hava symtom å könssjukdom blivit konstaterade efter intagning å statens alkoholistanstalt. Av dessa personer ha de, vilkas sjukdom varit i smittosamt stadium, för någon tid varit överflyttade till sjukhus i Stockholm för behandling.»

Kommitte-
rade om de
smittosamt
sjuka.

Kommitterade yttra för egen del i denna fråga:

»Den i reglementet för statens alkoholistanstalt intagna föreskriften, att därstädes icke må mottagas alkoholister, vilka äro behäftade med sjukdom, som medför smittofara eller påkallar vård å sjukhus, har tydligen givits, emedan man ansett det böra ankomma på sjukvårdsanstalterna att vårda sådana sjuka. Därför innehåller reglementet ifråga också, att om sådan sjukdom träffar person, vilken redan är intagen å anstalten, han kan överflyttas till sjukhus. Med dessa stadganden — vilka även återfinnas i det för de erkända anstalterna uppgjorda normalreglementet — har sålunda avsetts att befria alkoholistanstalterna från sådana personer, som äro i behov av sjukhusvård, en synpunkt, som givetvis har sitt berättigande, enär ett hopande av sjuka på en alkoholistanstalt skulle verka förryckande på dennas egentliga uppgift: att fostra den åt dryckenskap hemfallne till ett nyktert och ordentligt liv. Då vidare nödig sjukbehandling naturligen bäst lämnas å sjukvårdsanstalt, är det ju även för de sjuka alkoholisterna själva fördelaktigast att få komma på ett sjukhus i stället för att intagas å en alkoholistanstalt eller, efter intagning å sådan, där kvarstanna. Emellertid har det visat sig, att alkoholister, som äro i behov av sjukhusvård eller särskild behandling,

ofta icke vilja underkasta sig sådan utan föredraga att, med vårdslösande av sin hälsa, fortsätta med sitt supiga leverne. Den erfarenhet, som i detta hänseende kunnat hämtas från Stockholms nykterhetsnämnds verksamhet, visar hur otillfredsställande det är, att samhället saknar möjligheter att ingripa mot personer, som falla inom alkoholistlagens tillämplighetsområde, för den händelse de lida av smittosam sjukdom; och dock gör denna omständighet ett omhändertagande å anstalt tydligen ännu mera angeläget.

Under det att i fråga om dem, som lida av könssjukdom i smittosamt skede, nämnda missförhållande numera är undanröjt, i det enligt lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1919, tvångsinläggning å sjukhus av sådana personer kan äga rum, kunna däremot med lungtuberkulos behäftade icke mot sin vilja omhändertagas å anstalt, huru stor smittofaran än är. Att lösa denna fråga genom en lagbestämmelse, som medger tvångsinternering å tuberkulossjukvårdsanstalt av sådan med tuberkulos behäftad person, i fråga om vilken 1 § i lagen om behandling av alkoholister är tillämplig, torde icke kunna ifrågasättas. Däremot synes frågan utan svårighet kunna lösas inom alkoholistvårdens ram.

Då hinder i alkoholistlagen icke möter för förordnande om internering av sådan person, kräves närmast en ändring uti ovannämnda reglementsbestämmelse, enligt vilken å allmän alkoholistanstalt icke får mottagas den, vilken är behäftad med sjukdom, som medför smittofara. Ett intagande å statens alkoholistanstalt av med lungtuberkulos behäftad person skulle emellertid icke innebära, att han med nödvändighet behövde kvarstanna, utan skulle naturligtvis stadgandet om överflyttning till vederbörande sjukvårdsanstalt, vilket alltjämt borde gälla, tillämpas, därest en sådan person vore i behov av sjukhusbehandling. Denna kunde han i sådant fall icke — såsom nu är förhållandet — avbryta efter behag, enär återflyttning till alkoholistanstalt kunde äga rum, så länge någon del av interneringstiden vore kvar. Sådan återflyttning borde ske, när särskild sjukbehandling icke längre vore behövlig eller när den sjuke på grund av indisciplinärt uppträdande, rymning o. d. icke lämpligen kunde kvarstanna å sjukvårdsanstalt.

För att möjliggöra en sådan ordning som den nu antydda behöves emellertid vidare, att det vid den statliga alkoholistanstalten inrättas en särskild avdelning för smittosamt sjuka. Då denna avdelning, förutom att tjäna som en upptagningsstation för dylika alkoholister, endast skulle vara avsedd för sådana sjuklingar av här ifrågakvarande art, som icke behövde egentlig sjukhusvård utan i allmänhet kunde vistas uppe och även sysselsättas med arbete av lättare art, skulle den ej erfordra några mera omfattande och dyrbara anordningar. Enligt kommitterades uppfattning bör vid den nya statsanstalten för manliga alkoholister behovet av en dylik avdelning tillgodoses.»

I detta sammanhang göra kommitterade jämväl ett uttalande rörande behandlingen av alkoholister, behäftade med vissa kroniska sjukdomar, och anföra därom följande:

»Bland de alkoholister, som blivit intagna å statens alkoholistanstalt, hava även funnits åtskilliga, som varit mindre arbetsföra, enär de varit behäftade med kronisk sjukdom, såsom epilepsi, äderförkalkning, hjärtfel, kronisk magkatarr, reumatism o. s. v. Dylika intagna ha visserligen, när sjukdomssymtomen varit

*Alkoholister
behäftade
med vissa
kroniska
sjukdomar.*

mera framträdande, blivit översända till sjukvårdsanstalt, men sedan deras tillstånd efter någon tids vård därstädes förbättrats, ha de återflyttats till alkoholistanstalten. För denna har det varit en olägenhet att hava dessa mindre arbetsföra sammanblandade med de övriga å anstalten intagna, då ifråga om arbetstvång m. m. hänsyn måste tagas till deras hälsotillstånd. Detta har i några fall till och med varit så daligt, att sängläge under större eller mindre del av dagen en längre tid varit nödvändigt, utan att dock särskild sjukhusvård varit påkallad. Sålunda var en av de å Salbohed intagna, som led av åderförkalkning, så klen, att han icke kunde vara uppe hela dagen utan att få svindel. En annan av de därstädes intagna, som ävenledes är ganska till åren, har på grund av epileptiska anfall med därav följande kraftlöshet långa tider icke kunnat vistas uppe. Givetvis skulle dylika individer passa bäst å en försörjningsinrättning, men å en sådan kunna de icke mot sin vilja intagas eller kvarhållas, även om de falla inom alkoholistlagens tillämplighetsområde och deras omhändertagande är av behovet påkallat. Så var förhållandet i de båda ovannämnda fallen: den förstnämnde av dessa personer hade upprepade gånger pantsatt familjens tillbörligheter och den sistnämnde under ruset visat sig farlig för sin omgivning (hotat med dragen kniv o. s. v.). Den statliga alkoholistanstalten kan därför ej undgå att mottaga även personer, som på grund av sjuklighet av ena eller andra slaget äro mindre arbetsföra eller nästan helt sakna arbetsförmåga. Då det från disciplinär synpunkt emellertid icke är lämpligt att hava dylika personer, för vilka regimen måste vara en annan än för de fullt arbetsföra, tillsammans med dessa å de allmänna avdelningarna, bör en särskild avdelning anordnas jämväl för de mindre arbetsföra.»

*Departementschefen.
om avdelningar för
vissa sjuka.*

Mot kommitterades förslag att bereda möjlighet att i vissa fall å anstalten giva erforderlig vård jämväl åt alkoholist, behäftade med vissa sjukdomar, har jag intet att erinra, och det synes lämpligt att vid anstalten inrätta en särskild avdelning för sådana fall. I huvudsak är här fråga om tuberkulösa i smittosamt stadium, men behovet av en dylik anordning föreligger även beträffande en del alkoholist, som lida av andra sjukdomar. I huru stor utsträckning sådan vård behöves och bör beredas ifrågavarande personer kan icke på förhand bestämmas. I första hand böra, såsom kommitterade anmärka, de egentliga sjukvårdsanstalterna anlitas för ändamålet, men bristen på tvångsmedel å dessa gör, att alkoholist, behäftade med vissa sjukdomar, åsidosätta att begagna sig av vården eller under sin vistelse, utanför sjukhuset på kort tid förstöra resultatet av de ansträngningar, som gjorts för deras botande. Närmast är åtgärden tänkt såsom ett medel att kunna förmå dessa sjuka att ingå å eller stanna kvar å sjukhus, men för att vinna detta mål måste man hava möjlighet att, i förekommande fall av vägran, intaga och behålla dem å avdelning vid alkoholistanstalten. Ur alkoholistvårdens synpunkt innebär tillkomsten av en dylik avdelning en viss fara, i det att anlitaandet i större utsträckning av alkoholistanstalterna för kroppsligt sjuka kan föranleda ett hopande därstädes

av kroppsligt brutna och ålderdomssvaga individer. Givetvis bör emellertid den nuvarande bestämmelsen i reglementet om överflyttning till sjukvårdsanstalt av intagna, som äro i behov av vård å sådan, bibehållas.

Vad beträffar sjuka kvinnliga alkoholister, om vilkas internerande beslut fattats, torde frågan därom ej böra upptagas, förrän socialstyrelsen avgivit infordrat yttrande i ämnet.

I fråga om behovet av en uppdelning inom alkoholistanstalten i andra hänseenden än de nu nämnda anföra kommitterade följande:

»Med det ovan sagda är dock icke fullständigt angivet det behov av fördelning av de intagna på skilda avdelningar, som föreligger på en alkoholistanstalt av något större dimensioner, vilken såsom statsanstalten måste vara beredd att mottaga alkoholister av många olika slag. Sålunda bör tagas i betraktande, att de intagna kunna stå på vitt skilda ståndpunkter med hänsyn till uppfostran, levnadsvanor och moral. Under den gångna tiden hava klagomål också förekommit däröver att personer, som — fränsett att de råkat förvärva alkoholvanor, vilka blivit dem övermäktiga — i övrigt äro oförvitliga, nödgats bo tillsammans med moraliskt förkomna individer, som tillbragt årtal i fängelse eller upprepade gånger varit dömda till tvångsarbete. Naturligtvis kan en fullständig åtskillnad mellan de å en öppen anstalt intagna icke genomföras, då vid fördelningen i arbetet utomhus och å de olika verkstäderna hänsyn måste tagas till även andra omständigheter än de olika individernas skilda karaktär, men under arbetet äro de dock mera under tillsyn, varför olägenheterna av ett sammanförande under arbetstiden av individer, tillhörande olika kategorier, äro mindre, än om de även under fritid måste vistas tillsammans inom anstalten i gemensamma sovrum, dagrum och matsalar.

Ett önskemål är sålunda, att särskilda avdelningar anordnas icke endast för de i det föregående närmare avhandlade kategorierna, ifråga om vilka de vanliga ordningsreglerna icke i allo kunna tillämpas, utan att även beträffande de å en alkoholistanstalt intagna, som lämpa sig för den vanliga regimen, och därför ej böra hänföras til den slutna paviljongen, gives tillfälle till särskiljande i största möjliga mån.

Fränsett sistnämnda önskemål med avseende på statsanstaltens organisation har man vid anstaltens allmänna planläggning särskilt att taga hänsyn till dess framtida utvecklingsmöjligheter. Såsom nedan vidare utvecklas är det av olika skäl omöjligt att för närvarande bestämt angiva, huru stort antal platser statsanstalt för alkoholister i en framtid kan komma att behöva. Detta sammanhänger nämligen nära med frågan, i vilken riktning statsanstaltens framtida utveckling kommer att gå. Då detta i närvarande stund icke kan förutses, är det uppenbarligen av stor vikt, att anstaltens allmänna planläggning blir sådan, att den medger en smidig anpassning efter de nya krav, som i framtiden måhända komma att ställas på densamma. Sålunda bör det undvikas, att anstaltens tyngdpunkt förlägges till en så stor byggnad, att därmed hinder skulle läggas i vägen för den omgruppering av de intagna, eventuellt den uppdelning av anstalten i två eller flera relativt självständiga anstalter, som i en framtid möjligen kan komma att visa sig behövlig. Detta syftemål kan vinnas dels genom att i en och sam-

*Fördelning
å särskilda
avdelningar
med hänsyn
till andra
omständig-
heter.*

ma anstaltsbyggnad anordna olika avdelningar, vilka kunna effektivt avskiljas från varandra, dels genom uppförande av flera mindre paviljonger. Båda dessa utvägar böra anlitas. En centralbyggnad med flera avdelningar behöves som upptagnings- och sorteringsanstalt. Inom denna byggnad kan även anordnas en avdelning för sådana upprepade gånger till straffarbete och tvångsarbete dömda personer, som lämpligen böra hållas avskilda från övriga intagna utan att dock behöva överflyttas till den slutna paviljongen. Vid sidan om denna centralbyggnad (till vilken även lämpligen kan förläggas expeditionslokaler och ett för hela anstalten gemensamt centralkök m. m.) böra emellertid även finnas smärre paviljonger, där de mera pålitliga bland de intagna kunna vistas under friare och mera hemliknande förhållanden. Även särskilda paviljonger för annat ändamål kunna tänkas ifrågakomma. Huru en uppdelning inom anstalten i dess definitiva skick bör ske, kan emellertid icke från början förutses. Behovet av uppdelning kan för övrigt vara olika under olika perioder av anstaltens verksamhet, beroende bland annat på de övriga anstalter, som finnas att tillgå.»

Departementschefen om ytterligare uppdelning.

Mot vad kommitterade framhållit om behovet av ytterligare uppdelning inom anstalten synes i huvudsak icke något vara att erinra. Tydligt är, att anstalten bör erhålla område och lokaler till sitt förfogande för att kunna särskilja de intagna på ett sätt, som ur behandlingssynpunkt kan finnas lämpligt. Att härvid angiva några bestämda normer synes vara vanskligt, och det lär först under fortsättningen av anstaltens verksamhet bliva möjligt att se fullt klart på denna sak. På sätt kommitterade erinrat, kan behovet av ett särskiljande vara olika under olika tider och behöver icke alltid gå i samma riktning.

Jag återkommer härtill, då det gäller att avgöra vissa spörsmål vid bestämmande av sättet för anstaltens anordnande.

v.
Den nya statsanstaltens storlek och personal.
Antal platser å den nya anstalten.
Kommitterade.

Sedan kommitterade uttalat sig om de önskemål, som böra uppställas vid anordnandet av en ny statsanstalt för manliga alkoholister, övergå kommitterade till att utreda frågan om det antal platser, för vilka den nya anstalten bör avses. Kommitterade anföra därvid huvudsakligen följande:

Då anstalten vid Venngarn planerades, saknades fullständigt fasta utgångspunkter för att kunna bestämma statsanstaltens storlek. Man var dock tämligen allmänt ense om att räkna med minst 100 platser, varvid likväl förutsattes, att möjligheter skulle finnas för blivande utvidgningar. Såsom framgår av de ovan lämnade uppgifterna om beläggningen av statsanstalten å Venngarn översteg antalet aldrig 60. Efter överflyttningen till Salbohed har högsta antalet å statsanstalten närvarande varit 45, däri inberäknat antalet avvika och å sjukhus vårdade. Vid bedömandet av dessa siffror är emellertid att märka, att statsanstaltens verksamhet å Venngarn inföll under en tid, då nykterhetstillståndet i landet på grund av åtskilliga sammanträffande orsaker var som bäst.¹ Vad Salbohed be-

¹ Enligt Socialstyrelsens fylleristatistik uppgick antalet fylleriförselser i hela riket kvartalsvis från och med år 1917 till och med tredje kvartalet 1919 till resp. 6,651, 4,897, 4,148, 2,811, 3,006, 4,739, 5,339, 5,752, 5,917, 9,121 och 9,222 förselser.

träffar bör erinras om, att antalet där intagna måst rätta sig efter det förefintliga platsutrymmet och säkerligen skulle varit vida större, om tillräckligt antal platser förefunnits. Endast genom överflyttningar från Salbohed till erkända alkoholistanstalter har man kunnat i någon mån tillgodose det under sista tiden alltmera växande behovet av platsutrymme.

Tillströmningen till alkoholistanstalterna är för övrigt beroende av flera oberäknliga faktorer. Utom det allmänna nykterhetstillståndet, vilket under de närmast gångna åren företett så betydande växlingar, har man att räkna med det olika intresse för alkoholistvården, som förefinnes inom nykterhetsnämnderna i olika kommuner. I detta hänseende må erinras om de upplysningar, som vunnits vid en genom civildepartementets fattigvårdsbyrå företagen utredning rörande alkoholistlagens tillämpning under de gångna åren — för vilken utredning redogörelse av statens fattigvårdsinspektör lämnats i Svenska stadsförbundets tidskrift för år 1919, häfte 6. — Av denna utredning framgår, att i 52 städer nykterhetsnämnderna icke vidtagit någon som helst åtgärd mot hos dem anmälda personer, att framställningar om intagning å alkoholistanstalt blivit ingivna från allenast 28 städer och att av samtliga dylika framställningar det övervägande antalet kommit från Stockholms stads nykterhetsnämnd.

De under åren 1916—1918 å statens alkoholistanstalt intagna fördelade sig enligt anstaltens årsberättelser med hänsyn till hemorten på följande sätt:

År	Stockholm	Övriga städer	Landskommuner	Summa
1916	22	6	—	28
1917	48	23	8	79
1918	27	21	7	55 ¹

Enligt vad dessa siffror utvisa har det stora flertalet av de å statsanstalten intagna kommit från Stockholm. Emellertid har, såsom av tablån framgår, antalet intagna från övriga städer och landsbygden under sista året varit jämförelsevis större än förut, en omständighet, som tyder på att även andra nykterhetsnämnder än Stockholms stads på senare tider blivit verksamma. Vid bedömandet av dessa siffror är ytterligare att märka, att antalet framställningar från Stockholm om intagning å anstalten skulle varit ännu större, om icke de förebyggande åtgärder, om vilka alkoholistlagen talar — så snart det ej varit fråga om under ruset farliga alkoholister eller oförbätterliga recidivister — i det längsta försökts, innan internering påyrkats.

Förutom nu antydda omständigheter inverkar vid bedömandet av behovet utav platser å statsanstalten även tiden för de intagnas vistelse vid anstalten. Enligt 18 § i alkoholistlagen må den, som på grund av slutligt förordnande intagits å allmän anstalt för vard av alkoholister, kvarhållas under en tid av ett år eller, därest han före förordnandets meddelande värdats å sådan anstalt minst sex månader, under en tid av två år; dock skall utskrivning från anstalten ske tidigare än nu är sagt, därest skäl föreligga till antagande, att den värdade efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv. I detta sammanhang bör också

¹ I detta antal ingå ej blott de nyintagna utan även vissa återintagna.

erinras om föreskriften i statsanstaltens reglemente (§ 41), att föreståndaren genom samarbete med lämpliga institutioner eller enskilda bör sörja för att den utskrivne erhåller arbete och bostad, när han lämnar anstalten.

Då förhoppning om återgång till ett nyktert och ordentligt liv i allmänhet kan hysas endast, därest den utskrivne genast har arbete att tillträda och, i fall han saknar hem, bostad för honom anskaffas, har utskrivning före maximitidens utgång helt naturligt kommit att bliva beroende på möjligheten att bereda utvägar i nämnda hänseenden. Redan från början har statsanstalten därför — under samarbete särskilt med nykterhetsnämnderna — sökt i största möjliga utsträckning skaffa sysselsättning och bostad åt dem, som ifrågasätts till utskrivning. Härigenom har tiden för anstaltsvistelsen i många fall kunnat väsentligt förkortas. Sålunda hade av de under år 1915 från statens alkoholistanstalt utskrivna

3 vistats å anstalten	2— 3 månader
6 » » »	3— 4 »
19 » » »	4— 5 »
14 » » »	5— 6 »
7 » » »	6— 7 »
3 » » »	7— 8 »
3 » » »	8— 9 »
1 » » »	9—10 »
2 » » »	10—11 »
3 » » »	11—12 »
3 » » »	jämt ett år.

Vilken betydelse de tidiga utskrivningarna haft för minskande av beläggningen å statsanstalten framgår bäst därav, att Venngarnsanstalten efter det första verksamhetsåret skulle varit i det närmaste fylld, därest de intagna i regel fått kvarstanna hela maximitiden, medan anstalten vid nämnda tid i själva verket hade endast halva antalet platser upptaget.

Slutligen är vid bedömandet av platsbehovet också att taga i betraktande möjligheten av överflyttning från statens alkoholistanstalt till de erkända alkoholistanstalterna. Särskilt efter statsanstaltens förläggning till Salbohed har denna utväg haft stor betydelse och upprepade gånger anlitats.

Grundtanken av de ovan refererade bestämmelserna i reglementena om vilka som mottagits i statsanstalten och de erkända anstalterna synes hava varit, att ej blott de alkoholister, som själva sökt inträde enligt 26 § i alkoholistlagen, utan även huvudparten av de tvångsinternerade skulle mottagas å de erkända anstalterna, under det att statsanstalten blott skulle hava att mottaga de mera svårskötta.

Utvecklingen kom emellertid att gå i annan riktning, än man sålunda tänkt sig. Redan från början fick statsanstalten å Venngarn mottaga inträdesansökningar icke blott för flertalet av de alkoholister, om vilkas intagande myndighet förordnat, utan även från åtskilliga, som själva önskade ingå å alkoholistanstalt enligt 26 §. Att statsanstalten företrädesvis kommit att anlitas, torde huvudsakligen hava berott därpå, att vid lagens ikraftträdande inga andra anstalter funnits att tillgå för dem, som skulle intagas enligt lagen. Först flera månader

senare blevo några anstalter erkända, men härav synes tillströmningen till Venn-garn ej hava rönt inflytande. Sedan nykterhetsnämnderna en gång börjat vända sig till statsanstalten, funno de sålunda tydligen med sin fördel förenligt att fortsätta med att anlita denna. Först efter statsanstaltens förflyttning till Salbohed kommo de erkända anstalterna att ånyo spela någon roll för alkoholistvården. För närvarande äro, såsom ovan nämnts, två erkända anstalter för män i verksamhet, nämligen Björknäs och Vemdalen.

Statens alkoholistanstalt har alltså, vilket närmare belyses av tidigare i betänkandet lämnade siffror, kommit att intaga en dominerande ställning inom anstaltsvården för alkoholister. Utan stöd av erfarenhet från mera normala tider är det förenat med vanskligheter att nu uppdraga en bestämd gräns mellan statsanstalten och de erkända alkoholistanstalternas uppgifter för framtiden. Utvecklingen under den gångna tiden synes emellertid antyda, att statsanstalten ifråga om behandlingen av de tvångsinternerade bör tilläggas en mera omfattande uppgift än dess reglemente ger vid handen. Med statens större möjligheter att utrusta sin anstalt och förse den med de nödiga personliga krafterna måste statsanstalten också få större förutsättningar att på det mest rationella sätt behandla de många olikartade individer, som här komma ifråga. De erkända anstalterna med deras mindre resurser måste fatta sin uppgift mera begränsad; liksom nu måste de hava tillfälle att bliva befriade från internerade, som äventyra verksamheten vid dessa anstalter, och få dem överflyttade till statsanstalten. Törhända skall det i utvecklingen visa sig lämpligast, att statsanstalten dessutom får karaktären av en upptagningsanstalt, varigenom från början kunde undvikas, att till de erkända anstalterna sändas personer, som ej kunna behållas därstädes. Tillgången vid statsanstalten på psykiatrisk rådgivare talar särskilt för en sådan anordning.

Av det ovan anförda framgår, att kommitterade icke se sig i stånd att framlägga någon siffra, efter vilken statens alkoholistanstalt kan slutgiltigt planläggas. Härför nödig erfarenhet står icke nu till buds. Enligt kommitterades uppfattning bör man ej heller för härvarande syfta längre än att erhålla en anstalt, som motsvarar det nu närmast föreliggande behovet samt på samma gång giver möjligheter för utveckling. Då statsanstalten vid Salbohed med sina 44 platser icke räcker till för det närvarande behovet, kan man tydligen ej stanna vid denna siffra. Av allt att döma måste man därutöver räkna med en stegring av antalet alkoholister, för vilka inträde kommer att sökas. För en första utbyggnad av statsanstalten bör man enligt kommitterades uppfattning ej räkna med mindre än 70 platser. Härvid har ej tagits hänsyn till den ökning i antalet internerade, som skulle komma att uppstå genom en ändring av alkoholistlagen därhän, att under densamma skulle falla även de, som gjort sig skyldiga till upprepade fylleriförseelser. Om denna fråga, i vilken riksdagen gjort framställning hos Kungl. Maj:t i skrivelse den 16 april 1918, vilken sedermera remitterats till socialstyrelsen, pågår för närvarande utredning inom styrelsen.

Vad den framtida utvecklingen beträffar, är det, såsom ovan framhållits, icke möjligt att nu yttra sig därom med någon bestämdhet; kommitterade hålla emellertid före, att en vidare utbyggnad av anstalten kommer att erfordras under de närmaste åren. Särskilt gäller detta, om alkoholistlagen skulle komma att utvidgas i nyssnämnda riktning. Huru långt man bör gå i utvidgningen beror i hög grad på de lokala förhållandena och anstaltens organisation. Om en-

dast en föreståndare skall svara för det individuella uppfostringsarbetet med avseende å alla å anstalten intagna, torde dessas antal knappast böra överstiga 100. Därest de lokala förhållandena medgiva utvidgning härutöver, bör vid utvidgningen så ordnas, att det individuella uppfostringsarbetet fördelas på olika personer, som i detta avseende var för sig ansvara för en viss avdelning av anstalten, under det att det administrativa och disciplinära chefskapet inom anstalten alltjämt tillkommer föreståndaren.

Departementschefen.

Vad av kommitterade anförts rörande platsbehovet synes mig vara så uttömmande, att knappast något är att tillägga. Jag finner också det resultat, vartill kommitterade kommit, eller att anstalten i sitt första skede bör uppföras för 70 platser, vara riktig. Antagligen är denna siffra väl låg, men å andra sidan innebär det, under förutsättning att tillräckliga utvidgningsmöjligheter förefinnas, en given fördel att låta utvidgningen ske efter hand. Man har då vid en blivande utvidgning värdefulla erfarenheter att stödja sig på. Då det föreliggande förslaget innefattar dylika utvecklingsmöjligheter i olika avseenden, tillstyrker jag, att anstalten från början beräknas för 70 intagna.

Anstaltens personalbehov.

Vid uppgörande av plan för anstalten måste man från början fastslå ej blott antalet intagna, för vilka anstalten skall avses, utan även den personal, som kräves för anstaltens skötsel samt de krav på bostadsutrymmen, som för dessa böra uppställas.

Det föreliggande kommittébetänkandet innehåller härom följande:

»Vid statens alkoholistanstalt å Salbohed finnes för närvarande enligt den fastställda staten för år 1919 följande personal: 1 föreståndare, 1 assistent och räkenskapsförare, 1 hufvud, 1 befallningsman, 1 vårdare (gift), 3 vårdare (i anstaltens kost) och 1 hushållerska samt därjämte läkare och predikant, vilka senare åtnjuta arvode och ej behöva vara boende vid anstalten. Därest föreståndaren tillika ombesörjer läkarvården eller predikantens göromål, kan arvode här för tilläggas honom; såväl å Venngarn som å Salbohed har föreståndaren tillika varit predikant. Läkarvården har ombesörjts dels av en husläkare, som minst en gång i veckan gjort besök vid anstalten, dels av en psykiatrisk rådgivare; läkararvodet har delats mellan dessa. Ur anslaget för extra personal och vikariatsersättningar har utgått ersättning till en extra vårdare samt (efter fördelning med jordbruket) till nattvakt. På hushållets konto utgå löner till kökspersonalen utom hushållerskan.

I sammanhang härmed må erinras därom, att på jordbrukets konto vid Salbohed enligt uppgifter till 1920 års statförslag voro anställda: kusk, fördräng, statdräng, stalldräng, ytterligare 2 drängar, ladugårdssköterska, trädgårdsmästare och nattvakt (se ovan).

Den vid Salbohed anställda personalen har beräknats för 35 intagna; den nyligen företagna utvidgningen vid anstalten till 44 intagna har ansetts kräva

någon ökning av personalen, varför å 1921 års stat och å tilläggsstat för år 1920 begärts lön för ytterligare en gift vårdare.

För den nya statsanstalten, vilken skulle avses för dubbelt så många intagna som det vid Salbohed från början beräknade, erfordras naturligen en större personal. Ökning erfordras närmast beträffande vårdarna, vilkas antal ej torde kunna sättas lägre än 9. Vidare måste en maskinist anställas för att sköta värmeledning, elektrisk anläggning m. m.; denna befattning fanns på Veningarnsanstaltens stat, men bortogs vid flyttningen till Salbohed, där maskinist ej behöves. I övrigt finnes, vad själva anstalten beträffar, enligt kommitterades uppfattning ingen anledning att frångå den nuvarande anordningen. Vid anstalten skulle alltså finnas: 1 föreståndare, 1 assistent och räkenskapsförare, 1 husfader, 1 befallningsman, 1 maskinist, 9 vårdare, 1 nattvakt (delvis på jordbrukets stat) och 1 hushållerska. Köksbiträdenas antal har beräknats till 2, då bakning och tvätt ej skulle förekomma, utan utföras å annat håll (se nedan).

Av vårdarna förutsattes den ene vårdaren å isoleringsavdelningen hava fått utbildning vid sinnessjukanstalt. Några vårdare böra vara utbildade i olika hantverk, såsom skrädderi, skomakeri och snickeri samt några vara jordbrukskunniga. Den för jordbruket härutöver erforderliga arbetskraften lär liksom vid Salbohed åtminstone till en början böra anställas på jordbrukets stat.

Då det gäller att anskaffa bostäder åt personalen, synes man böra utgå från att familjebostäder skola beredas åt föreståndare, assistent, husfader, befallningsman och maskinist. Vad vårdarna beträffar, hade det varit önskligt att kunna bereda familjebostäder åt flertalet av dem. Då detta emellertid skulle medföra betydande kostnader, hava kommitterade ansett, att detta krav för närvarande ej kan upprätthållas, men hålla före, att minst tre familjebostäder redan från början böra anordnas; ytterligare erforderliga familjebostäder för vårdare kunna efter hand anskaffas. De återstående vårdarna skulle liksom kökspersonalen få möblerad bostad i anstaltsbyggnaderna.»

I detta sammanhang erinra de kommitterade, att även för den vid jordbruket i övrigt erforderliga personalen, bostäder måste anordnas, då tillräckliga sådana ej nu finnas å den ifrågavarande egendomen.

Mot vad kommitterade anfört rörande behovet av personalbostäder synes mig intet vara att erinra.

Departementschefen.

Rörande de synpunkter, som böra iakttagas vid val av plats för en statens alkoholistanstalt, hänföra sig de kommitterade till ett av särskilda inom civildepartementet den 12 september 1913 för utredning av frågan om statsätgärder för alkoholistvård tillkallade sakkunniga gjort uttalande av följande lydelse:

VI.
Val av plats för den nya anstalten.

Allmänna synpunkter.

»Kommitterade hava ansett, att statsanstalten bör förläggas centralt i landet, dock på så långt avstånd från huvudstaden och andra städer, att frestelsen till avvikande bleve den minsta möjliga och svårigheterna att erhålla spritdryc-

ker utifrån ej bleve lätta att övervinna. Å andra sidan får anstalten icke hava alltför dåliga kommunikationer, så att tillförseln av förnödenheter bleve onödigt försvårad. Den bör givetvis förläggas på landsbygden och vara förenad med ett jordbruk, tillräckligt att giva sysselsättning åt patienterna ävensom bereda naturpropukter för anstaltens behov. Helst bör anstalten förläggas till någon stats domän.»

*Inköp av
enskild
egendom för
anstalten.*

I betänkandet har uppkastats tanken på att för anstalten inköpa en enskild egendom och yttra de kommitterade härom följande: **§ 1**

»Vid dryftande av frågan om plats för anstalten har — då de till användning föreslagna statsegendomarna befunnits hava otillräckliga och dåliga byggnader — väckts förslag att undersöka möjligheten av att för den blivande anstalten bereda lämplig plats genom inköp av i enskild ägo varande jordegendom med tillräckliga åbyggnader, varigenom man dels kunde fortare få till stånd en ny statsanstalt, dels astadkomma besparingar i anläggningskostnaden. I anledning av inkommet anbud om upplåtande till staten av en egendom i Uppland hava tre av de kommitterade besökt nämnda egendom. Denna erbjöd med hänsyn till jordareal, läge och kommunikationer åtskilliga betingelser för upprättande därstädes av en statens alkoholanstalt; vidare funnos tillräckliga byggnader för jordbruket i gott skick samt flera byggnader, som kunde användas till personalbostäder; däremot skulle nybyggnad erfordras för själva anstalten och någon personalbostad. Ehuru genom inköp av en enskild egendom tydligen en del nybyggnader skulle kunna undvikas, hava kommitterade ej ansett sig böra göra några vidare undersökningar rörande möjligheten av att erhålla lämplig enskild egendom till plats för anstalten, utan inskränkt sina fortsatta undersökningar till statsegendomar. Det syntes nämligen ej finnas utsikt att för ändamålet förvärva någon privat egendom med tillräckliga och lämpliga åbyggnader för själva anstalten, vadan nybyggnad för denna icke kunde undvikas. Att ekonomihus för lantbruket ej finnes i tillräcklig utsträckning på en statsegendom borde ej få inverka, då sådana i allt fall förr eller senare behöfve uppföras på statens bekostnad, även om egendomen skulle fortfarande utarrenderas. Enligt kommitterades uppfattning måste det därjämte anses såsom en statsuppgift att rycka upp någon av de under mångårigt bortarrenderande försummade kronoegendomarna genom att förlägga dit en lämplig anstalt.»

*Av kommit-
terade un-
dersökta
statsegen-
domar.*

Om de undersökningar, som kommitterade gjort, för att få lämplig plats för anstalten anföra kommitterade huvudsakligen följande:

»Kommitterade hava, efter att förut hava genomgått förteckningen å de under domänstyrelsens förvaltning stående statsegendomarna i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län samt hos domänstyrelsen gjort förfrågan rörande de egendom, som i anseende till sin storlek kunde ifrågakomma, avlagt besök vid kronoegendomarna Adön i Helgesta socken och Ribbingelund i Kjula socken av Södermanlands län samt Stora Benhamra i Vada socken och Ventholms kungsgård i Hilleshögs socken av Stockholms län.

Förra kompanichefsbostället Ådön har av de inom civildepartementet den 12 september 1913 tillkallade sakkunniga i deras ovannämnda betänkande noggrant beskrivits samt av dessa sakkunniga jämväl föreslagits såsom plats för statens vårdanstalt för alkoholister. Kommitterade, som på grund härav haft uppmärksamheten riktad på egendomen ifråga, finna vad de sakkunniga anfört till stöd för sitt förslag i huvudsakliga delar fortfarande äga giltighet. Vid förfrågan har emellertid befunnits, att någon frivillig uppgörelse med nuvarande innehavaren av arrendet, vilket utgår först år 1936, om avträdande av egendomen i förtid ej står att vinna. Då härtill kommer, att Ådöns jordområde syns väl litet för det avsedda ändamålet och, enligt vad nedan oförmåles, annan lämplig kronodomän med Ådöns alla fördelar men med avsevärt bättre kommunikationer och därav följande billigare såväl byggnadskostnad som anstaltsdrift står till buds, har Ådön icke kunnat föreslås såsom plats för statens alkoholistanstalt.

Ådön.

Ribbingelunds kungsgård, $4\frac{6}{8}$ mantal i Kjöla socken av Öster-rekarne Ribbingelund. härad, ligger omkring $2\frac{1}{2}$ mil från Eskilstuna stad. Egendomen är delad på tre gårdar under samma arrendator. Av dessa gårdar är endast den minsta försedd med bostadshus för arrendatorn, varemot samtliga äga jämförelsevis goda ladugårdsbyggnader. Utgården Nastorp om 250 tunnland synes vara den enda av dessa gårdar, som kan ifrågakomma för det avsedda ändamålet. Emellertid utgöres åkerjorden å denna gård huvudsakligen av mossjordar, å vilka mogna skördar blott kunna erhållas av hö och havre. Någon brödsäd kan ej odlas i större skala, då densamma i regel förstöres av frost. Potatis odlas ävenledes endast å mindre områden, otillräckliga för en blivande anstalts behov. Kommunikationerna till Nastorp äro obekväma såväl med hänsyn till transporter under byggnadstiden som vid en framtida anstaltsdrift, i det att avståndet till närmaste järnvägsstation, Årila å Norra Södermanlands järnväg, är omkring 7 kilometer. Egendomen ligger visserligen väl isolerad, men bevakningsförhållandena vid en därstädes förlagd anstalt skulle bliva synnerligen svåra, enär ägora ligga inklade mellan större skogspartier och omgivna åt alla sidor av vidsträckta skogsmarker. Ribbingelunds kungsgård kan av nu anförda skäl ej anses lämplig såsom plats för statens vårdanstalt för alkoholister.

Kronoegendomen 5 mantal Stora Benhamra i Vada socken av Vallentuna Stora Benhamra. härad är belägen 5 kilometer från Ekskogens station å Stockholm—Roslagens järnväg. Egendomen ligger på tämligen stort avstånd från bebyggda platser, men genomskäres av en för allmänheten tillgänglig väg. Husen äro delvis i gott stånd och åkern syntes vara väl hävdad. Garden ligger intill en ofullständigt torrlagd sjö, vars vatten vid högt vattenstånd når ända fram till gården; vid kommitterades besök på platsen var hela området framför gården ett enda stort träsk. Med hänsyn såväl till det för en anstalt icke tillräckligt isolerade läget som till de mindre gynnsamma kommunikationerna synes gården ej böra komma ifråga vid valet av plats för statens nya alkoholistanstalt.

Av de statens jordegendomar, som vid denna undersökning syntes böra tas Ventholmen. gas i betraktande, återstår sålunda allenast Ventholms kungsgård i Hilleshög-

(Hillersjö) socken, Färentuna härad av Stockholms län. Denna gård, utgörande $2\frac{1}{2}$ mantal, innehåller en sammanlagd areal av 260,68 hektar, varav 109,66 hektar åkerjord. Invid kungsgården ligger en egendom, benämnd Ventholms kungsäng, om 68,33 hektar, därav 28,32 hektar åker, samt en kronopark om 59,8 hektar. Gården och kungsängen stå under domänstyrelsens förvaltning samt äro var för sig utarrenderade; kronoparken förvaltas under ståthållarämbetet å Drottningholms slott. Ventholms kungsgård har ett isolerat läge vid en vik av Mälaren och utgör jämte kronoparken och ängen en halvö, skild från den övriga delen av Färingsön genom tämligen otillgängliga sankmarker, över vilka vägen till Ventholmen framdragits. Trafikförhållandena till sjöss äro goda med daglig ångbåtsförbindelse mellan Ventholms brygga och Stockholm under större delen av året; närheten till Riddersvik erbjuder därjämte möjligheter till tågförbindelser med huvudstaden, av betydelse särskilt vintertid, då ångbåtsförbindelsen till Ventholmen någon gång kan vara inställd på grund av ishinder. Kungsgårdens jord är av god beskaffenhet och har till större delen gynnsamt läge även för intensivare trädgårdsbruk. Den till kungsängen hörande jorden består delvis av sankmarker. Såväl byggnader som åkerjord befinna sig för närvarande i synnerligen dåligt skick, men med den rikligare tillgång på arbetskraft, som en statsanstalt erbjuder, kunde vad som nu brister så småningom avhjälpas. Å den till kungsgården hörande skogsmarken finnes god och tillräcklig timmerskog för nybyggnader.»

Kommitte-
rådes
yttrande.

Rörande val av plats för anstalten yttra kommitterade härefter:

»Av vad sålunda anförts framgår, att Ventholmen erbjuder lämplig plats för en anstalt av den beskaffenhet, varom här är fråga. Under förutsättning att både kungsgården och kungsängen få tagas i anspråk, kan läget sägas vara synnerligen utmärkt med trots isoleringen goda kommunikationer. Tillfälle till syssetsättning kan beredes i jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel. Avsättningsmöjligheterna äro på grund av ångbåtsförbindelsen med Stockholm särdeles goda. Enligt kommitterades uppfattning torde det bliva svårt att finna en lämpligare plats för statens vårdanstalt för alkoholister. Förläggning av statsanstalten å Ventholmen skulle även, sasom nedan vidare omförmåles, medföra en fördel därutinnan, att vissa anläggningar, sasom tvättinrättning och bageri, kunna undvikas genom anlåtande av motsvarande inrättningar vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt, till vilken särskilt vid öppet vatten kommunikationen är synnerligen lätt.»

I sammanhang härmed erinra kommitterade, att de med hänsyn till de fördelar, som statsanstaltens förläggning till Ventholmen syntes erbjuda, dels låtit förhöra sig rörande möjligheten för staten att få disponera kungsgården och kungsängen redan före den 14 mars 1927, till vilken tid egendomarna äro utarrenderade, dels låtit domänintendenten i Stockholms län friherre Johan W. Stjernstedt med tillkallande av sakkunnig person besiktiga egendomarna för utrönande av byggnadernas tillstånd samt den ungefärliga kostnaden för erhållande av tillräckliga åbyggnader för jordbruket.

Kommitterade hänvisa i dessa delar till följande vid betänkandet fogade handlingar, nämligen avskrifter av arrendekontrakten rörande Vent-

holms kungsgård och Ventholms kungsäng, anbud från arrendatorerna av de båda egendomarna samt ett av friherre Stjernstedt upprättat besiktningsinstrument.

Ur nämnda besiktningsinstrument må antecknas, att kungsgården enligt 1913 års karta innehåller 291,0110 hektar, därav 110,9020 hektar tomter och åker, 5,6870 hektar äng, 171,5680 hektar avrösningsjord och 2,8540 hektar impediment, att kungsängen enligt 1901 års karta innehåller 68,3390 hektar, därav 28,3240 hektar tomter och åker, 16,3610 hektar ängsmark, 22,770 hektar avrösningsjord och 0,8840 hektar impediment samt att de båda egendomarna alltså tillsammans innehålla 161,2740 hektar tomter, åker och äng, 194,3380 hektar avrösningsjord och 3,7380 hektar impediment eller *tillhoppa 359,35 hektar mark*. Å kungsgården finnas enligt domänintendentens beskrivning följande staten tillhöriga hus: karaktärsbyggnad med 4 rum, kök och förstuga å nedre botten samt 3 rum å vinden, 2 flygelbyggnader, spannmålsbod, hemlighus, stall för 11 hästar, ladugårdsbyggnad för cirka 70 djur, 2 svinhus, 3 logar, därav 2 utan tak, 2 redskapslider, det ena med vagnbod, smedja, lada, 4 stugor om 1 rum och kök (Backebo, Sandtorp, Smedstorp och Tegelbacksstugan, av vilka Sandtorpsbyggnaden betecknas såsom »låg och förfallen samt till bostad otjänlig»), byggnader vid torpet Elghorn (utarrenderat till en fiskare) och vid torpet Norrskog (vilket brukas under gården). Å kungsängen finnes blott en enda staten tillhörig byggnad, den s. k. kronkällaren, en större välvd källare av tegel under överbyggnad av timmer med halmtak. Vid kungsgården finnas följande arrendatorn tillhöriga byggnader: en bod med snedtak, tillbyggd spannmålsboden, och en bod väster om spannmålsboden, 2 potatiskällare, ett boningshus vid Elghornsgärdet, ett maskinhus med såg och kvarn och ett spannmålsmagasin. Arrendatorn å kungsängen har därstädes följande byggnader: boningshus, loge med ladugård, bod, svinhus och loge (Kungsängsladan).

I syneinstrumentet uppgives, »att alla byggnaderna äro gamla; de flesta mycket otidsenliga och ej lämpliga för en statens anstalt». Stallet utdömdes redan vid arrendeuppskattningen år 1914.

Enligt arrendekontraktet äro egendomarna utarrenderade för 10 år från den 14 mars 1917 till den 14 mars 1927, kungsgården till Johan Oscar Thorslund för ett årligt arrende av 3,500 kronor och kungsängen till Ernst Adolf Andersson för ett årligt arrende av 1,000 kronor. Sistnämnda arrende innehaves numera av Erik Ström.

Vid remitterande av kommitterades betänkande till domänstyrelsen anbefalldes styrelsen att, efter det förhandlingar ägt rum med arrenda-

*Domän-
styrelsen.*

torerna, avgiva förslag angående villkor för avstående av arrenderätten till fastigheterna samt inkomma därmed jämte eget utlåtande. Domänstyrelsen har den 18 februari 1920 avgivit utlåtande i ärendet samt därvid överlämnat två så lydande handlingar:

»Undertecknad förklarar sig härmed villig att den 14 mars 1921 på följande villkor avstå arrenderätten å Ventholms kungsgård i Hilleshögs socken av Stockholms län:

1) statsverket erlägger till undertecknad en avträdessumma beräknad efter tretusen (3,000) kronor om året under återstående del av nu kontraherad arrendetid eller sammanlagt adertontusen (18,000) kronor, vilken summa erlägges på en gång sist inom tre (3) månader efter avträdesdagen;

2) statsverket inlöser undertecknad tillhöriga å gården befintliga hus efter värdering enligt lag;

3) egendomen avträdes utan av- och tillträdessyn med skyldighet för undertecknad att utan ersättning tillhandahålla tillträdaren stråfoder till följande belopp, nämligen 3,000 kilogram hö, 3,000 kilogram vårsädes- och 3,000 kilogram höstsädeshalm och med rätt för statsverket att till i orten gängse pris inlösa allt övrigt å gården vid tiden för avträdet befintligt foder;

4) för igensådd i sista årets höstsädesskifte erlägger statsverket full ersättning;

5) undertecknad befrias från honom kontraktens åliggande skyldighet att vid egendomen uppföra ny stallbyggnad.

Stockholm den 18 februari 1920.

Joh. Oscar Thorslund,
arrendator.

(Två vittnen.)

Undertecknad arrendator av kronolägenheten Ventholms kronoäng i Hilleshögs socken av Stockholms län förklarar mig härmed villig avstå från berörda arrenderätt den $14/3$ 1922 under villkor

1) dels att egendomen avträdes efter syn i enlighet med därom i arrendekontraktet meddelad föreskrift;

2) dels att Kronan övertager samtliga mig å egendomen tillhöriga byggnader samt vid tillträdet likviderar dessa hus till ett pris motsvarande det nuvarande värdet på platsen, och skall priset fastställas av kompromissarier tillsatta på sätt lagen om nyttjanderätt till fast egendom av den $14/6$ 1907 bestämmer.

Stockholm den 13 febr. 1920.

Erik Ström
genom
Detlof Wulf.

(Två vittnen.)

Vid sistnämnda handling fanns fogad fullmakt från Erik Ström för Detlof Wulf att ingå bindande avtal angående överlåtelse av arrenderätten.

I sitt utlåtande anför domänstyrelsen följande:

»Efter förda underhandlingar med arrendatorerna hava från dem erhållits nyssberörda förklaranden. Arrendatorns av Ventholms kronoäng erbjudande synes domänstyrelsen fullt antagligt. Tillträdestiden för kronoängen har blivit bestämd till den 14 mars 1922 i enlighet med arrendatorns önskan och med hänsyn därtill, att detta område ej lärer behöva tidigare tagas i bruk för alkoholistanstaltens räkning. Vad Ventholms kungsgård angår, innefattar arrendatorns erbjudande visserligen en nedsättning av tidigare anspråk. Avträdessumman har sålunda sänkts från 24,000 till 18,000 kronor och anstalten har berättigats att vid tillträdet utan ersättning bekomma 9,000 kilogram stråfoder, men erbjudandet synes dock styrelsen innebära en så pass stor uppoffring från statsverkets sida, att tvekan kan råda om anbudets antaglighet.

Enligt gällande arrendekontrakt är arrendatorn skyldig att före den 1 juli 1919 — sedermera ändrat till den 1 juli 1920 — vid egendomen uppföra en ny stallbyggnad mot ersättning av 3,380 kronor jämte fritt virke från egendomens skog. Byggnaden är ej påbörjad och domänintendenten har hos styrelsen framhållit önskvärdheten av att den ej uppföres på den därför bestämda platsen. Styrelsen har därför ansett, att bland villkoren för arrendets avträdande bör inryckas bestämmelse därom att byggnaden i fråga ej uppföres. Härigenom beredes emellertid arrendatorn ekonomisk vinst på grund av byggnadskostnadernas stegring. Vidare är arrendatorn, som enligt det kontrakt, vilket gällde till den 14 mars 1917, var skyldig att vid egendomens avträdande utan ersättning tillhandahålla tillträdaren 3,000 kilogram hö och 6,000 kilogram halm, hälften höst- och hälften vårsädeshalm, numera enligt gällande kontrakt skyldig utan ersättning lämna 16,000 kilogram hö, 16,000 kilogram vårsädeshalm och 16,000 höstsädeshalm. Då arrendatorns erbjudande i fråga om avträdesfoder överensstämmer med i det äldre kontraktet stadgade kvantiteter, beredes arrendatorn därigenom en vinst motsvarande värdet av 13,000 kilogram hö, 13,000 kilogram vårsädeshalm och 13,000 kilogram höstsädeshalm. Slutligen innebär bestämmelsen, att egendomen skall avträdas utan av- och tillträdessyn, en betydande förmån för arrendatorn. Totalvärdet av de arrendatorn åliggande prestationer, han jämlikt tredje och femte punkterna i sitt erbjudande vinner befrielse från, torde kunna uppskattas till minst 20,000 kronor. Vid sådant förhållande kan det synas, som om särskild avträdessumma ej bort ifrågakomma. Styrelsen har emellertid ej lyckats förmå arrendatorn att ingå på andra villkor, än vad i hans erbjudande anges.

Till sist får styrelsen meddela, att styrelsen ej har något att erinra däremot, att ifrågavarande egendomar med tillhörande skogsområden, vilka ej blivit avsatta till kronopark, upplåtas för nu avsett ändamål.»

Förslaget att förlägga statens vårdanstalt för alkoholister till Ventholmen synes mig synnerligen lyckligt. Den enda betänkligheten är, att staten måste vidkännas så stora uppoffringar för att före arrendetidens utgång få disponera Ventholms kungsgård. Angelägenheten att snart få en anstalt till stånd och utsikten att därvid få tillgodogöra sig möjligast *Departementschefen.*

lämpliga plats synes mig dock böra övertinna den nämnda betänkligheten. Efter samråd med t. f. chefen för jordbruksdepartementet har jag därför kommit till det resultat, att staten borde träffa avtal med arrendatorerna på de villkor, som omförmålas i ovan intagna skriftliga erbjudanden.

VII.

Byggnadsplan och kostnader för den nya anstalten.

Jag övergår nu till frågan om uppgörande av byggnadsplan för den nya anstalten.

Kommitterades redogörelse härför inledes med en allmän anmärkning av följande innehåll:

Allmän anmärkning.

»Det bör förutskickas, att kommitterade vid uppgörande av sitt förslag till en ny statsanstalt för alkoholister beaktat, ej blott att det nuvarande statsfinansiella läget i allmänhet manar till den yttersta sparsamhet, utan ock att förhållandena inom byggnadsindustrien speciellt äro ägnade att verka starkt återhållande vid planläggandet av offentliga byggnadsföretag. Kommitterade hava alltså ingalunda förbisett, att den föreslagna tidpunkten för igångsättande av förevarande byggnadsarbeten torde bliva synnerligen ogynnsam från kostnadssynpunkt. Kommitterades uppmärksamhet har även fästs på det förhållandet, att den knappa tillgången inom hela landet på material och arbetskraft inom byggnadsindustrien så långt möjligt torde böra reservaras för bostadsproduktionen. När därför, trots dessa förhållanden, det här planerade byggnadsföretagets genomförande ansetts oavvisligen av behovet påkallat, hava kommitterade låtit sig angeläget vara att vid utarbetande av förslaget, så långt möjligt varit, begränsa kostnaderna för anstalten. Givetvis har denna sparsamhet dock ej syntts böra drivas så långt, att de gjorda besparingarna komme att försäkra väsentligt ökade drifts- och underhållskostnader.»

Förberedande förslag.

Innan kommitterade redogöra för sitt förslag, erinra kommitterade om vissa förberedande förslag, som framlagts under dess arbeten. Då framställningen härom synes vara av intresse för ett rätt förstående av det slutliga förslaget, torde den böra här anföras. Kommitterade yttra sålunda:

»Efter det kommitterade under våren 1919 enat sig om grundlinjerna för en ny statsanstalt för alkoholister, uppdrogs åt arkitekten Lundegårdh att i enlighet med en av honom uppgjord skiss utarbeta fullständiga ritningar och kostnadsförslag till den nya anstalten. Enligt kommitterades plan skulle för anstalten byggas dels ett centralkomplex av sten med 50 platser, dels en särskild paviljong av sten, innehållande en sluten avdelning med omkring 20 platser och en sjukavdelning med 7 platser, dels ett bostadshus för assistenten och ett för maskinisten båda av trä, dels ock 3 i två våningar uppförda bostadshus av trä, vardera för två familjer, varjämte bostad för föreståndaren skulle inredas i den å egendomen befintliga arrendatorsbostaden.

Centralkomplexet skulle, sådant det förelåg å den fullständiga ritningen, bestå av ett mittelparti och två därmed genom sammanbindningspartier förenade

flyglar. Dessa senare, som voro avsedda att uppföras i två våningar förutom källarvåningen, skulle i båda de egentliga våningarna innehålla dagrumskorridor och sovrum för de intagna till ett antal av sammanlagt 25 i vardera flygeln samt i källarvåningen verkstadslokaler. Sammanbindning-partierna, som borde uppföras i allenast en våning, skulle inrymma två matsalar samt i källarvåningen å ena sidan förrådsrum för köket, å den andra badavdelning. Mittelpartiet skulle uppföras i två våningar jämte källarvåning och vindsvåning, därav källarvåningen skulle innehålla ångpannerum, maskinverkstad, kolförråd m. m., bottenvåningen ångkök med nödiga bilokaler, serverings- och disktrum, matrum för personal och bostad-rum för hushållerskan, våningen en trappa upp expeditionslokaler och bostadsvåning för husfadern samt vindsvåningen bostadsrum för kvinnlig personal, gästrum och förrådsrum. Vid beräkandet av sovrummens storlek utgick man ifrån det vid Venngarnsanstalten beräknade utrymmet av omkring 18 kbm. per plats.

Enligt kostnadsberäkningarna till detta förslag skulle de angivna byggnadsarbetena betinga ett pris av omkring 1,100,000 kronor, i vilken summa ej ingingo kostnader för vattenanskaffning, vattenledningar, avlopp, värme, ångkök och elektriska ytterledningar.

Med hänsyn till den stora kostnad, som sålunda befanns vara förenad med detta förslags genomförande, ansågo kommitterade sig böra underkasta förslaget och de för anstaltens anordnande uppgjorda grunderna förnyad prövning. Vid de härpå följande överläggningarna framkommo flera olika förslag; efter det skisser uppgjorts och approximativa kostnader beräknats för några av dessa, beslöts att låta upprätta fullständiga ritningar och kostnadsberäkningar för ett förslag, enligt vilket för anstalten skulle uppföras följande byggnader:

en centralbyggnad av sten i två våningar jämte källarvåning och vindsvåning, den senare med brutet tak, inrymmande i källarvåningen köksavdelning med förrådsrum, ångpannerum och badavdelning, i bottenvåningen matsal och serveringsrum m. m., 1 vådarrum, bostäder för husfader och kökspersonal samt expeditions- och läkarlokaler, i våningen en trappa upp 2 avdelningar för tillsammans 25 intagna och en sjukavdelning med 10 platser jämte 2 vådarrum samt i vindsvåningen verkstadslokaler, rum för extra vårdare, gästrum och förrådsutrymmen;

en isoleringspaviljong av sten med plats för 11 intagna;

2 paviljonger av trä, vardera innehållande sovrum för 12 intagna, dag- och matrum samt diskkök ävensom bostad för en gift och en ogift vårdare;

en byggnad av trä till assistentbostad;

en byggnad av trä med bostäder för tre familjer å nedre botten och för två ogifta vårdare en trappa upp; samt

en slöjdbod och mindre uthusbyggnader.

Även i detta förslag förutsattes den nuvarande arrendatorbostaden använd till bostad för föreståndaren. I dess ena flygel skulle anordnas bostad för en gift befattningshavare och i den andra tvättstuga m. m.

De upprättade kostnadsförslagen visade, att anstalten enligt detta förslag med yttre ledningar för vatten och avlopp samt elektriska ytterledningar och transformatorställning men utan ångkök skulle kosta 1,122,000 kronor.»

Vid utarbetande av detta förslag hade, enligt vad kommitterade framhålla, för nedbringande av kostnaderna räknats med allenast cirka 15 kbm. per plats i de intagnas sovrum, medan dessa i anstalten å Venngarn lik-

som i det ovannämnda av kommitterade först uppgjorda förslaget hade ett utrymme av drygt 18 kbm. per plats. En dylik reducering kunde enligt kommitterades uppfattning utan olägenhet ske, då det här icke vore fråga om en sjukvårdsinrättning utan om en anstalt för personer, som i det stora flertalet fall i nyktert tillstånd vore arbetsföra och endast om nätterna vistades i dessa rum. Härvid erinras tillika, att en mängd personer i sina privatbostäder icke disponerade mer än 15 kbm. per individ i rum, som ofta användas både dag och natt, utan att detta ansågs giva anledning till anmärkning från bostadshygienisk synpunkt.

*Kommitte-
rades slut-
liga förslag.*

Då olika meningar rådde om sistnämnda förslag samt ytterligare försök ansåges böra göras för att nedbringa anläggningskostnaden för anstalten, beslöto kommitterade emellertid att vidtaga en del jämkningar i berörda förslag. Kommitterade enade sig därvid om att borttaga en av träpaviljongerna och bereda utrymme för däri ingående 12 platser och vårdarebostäder i andra byggnader, att fullständigare utnyttja vindsvåningen i isoleringspaviljongen, varigenom i denna paviljong plats skulle kunna beredas för 21 intagna och 2 vådarrum anordnas, att trefamiljshuset skulle utbytas mot ett tvåfamiljshus med lägenheter om 2 rum och kök för gifta vårdare samt ett tvåfamiljshus med 3 rum och kök å nedre botten, avsedda för befallningsman, och 2 rum och kök i övre våningen, avsedda för maskinist.

Vid den vidare utvecklingen av detta förslag voro kommitterade i följande hänseende av olika uppfattning. Tre ledamöter (Kinberg, Bergström och Reuter-crona) önskade nämligen bibehålla den andra av de i det föregående förslaget omnämnda träpaviljongerna, i vilken ytterligare 2 platser för intagna kunde erhållas, samt minska kostnaden för centralbyggnaden genom att ersätta det brutna taket med ett vanligt tak, varvid dock fortfarande verkstadslokaler och förrådsutrymmen kunde erhållas i vindsvåningen. Övriga kommitterade (Linders, Lundegårdh och Petrén) ansågo, att vid den nu föreslagna första utbyggnaden av anstalten jämväl denna träpaviljong kunde utgå samt motsvarande antal platser inredas i vindsvåningen i centralbyggnaden, varigenom anläggningskostnaden skulle bli billigare, utan att anstalten därigenom försämrades; de i träpaviljongen föreslagna bostäderna skulle då erhållas på annat sätt.

Kommitterade läto därefter uppgöra nya ritningar och kostnadsförslag för anstalten, varvid alternativa förslag A. och B. uppgjordes med hänsyn till ovan anmärkta skiljaktiga uppfattning. Kommitterade redogöra på följande sätt för de båda förslagen.

Alternativ A.

1. *Centralbyggnaden* uppföres i två våningar jämte källarvåning och vindsvåning.

Källarvåningen innehåller:

a) i mittelpartiet ett stort kök med förrådslokaler samt matutlämningsrum och renseri m. m.;

b) i ena flygeln en större snickeriverkstad, ett flertal förrådsrum för köket ävensom, med särskild nedgång från ovanliggande bostadslägenhet, ved- och matkällare för denna; samt

c) i den andra flygeln ångpannerum, reparationsverkstad och kolrum, badavdelning för intagna och ett badrum för personal, torkrum och ett snyggingsrum, som även utgör passagen mellan badavdelningen och trappuppgången. Den här befintliga badavdelningen är avsedd för samtliga intagna utom dem, som bo i isoleringspaviljongen, vilken har särskilt badrum. Köket åter är avsett för anstalten i dess helhet, även efter framtida utvidgningar. Förslaget innefattar jämväl ångköksanläggning. Kommitterade hade i de förberedande förslagen ej räknat härmed, men i betraktande av de lättnader i arbetet och den minskning i driftskostnaderna, som en dylik anläggning medför, hava kommitterade ansett sig böra föreslå en sådan.

Tvättinrättning och bageri hava icke föreslagits. Såsom ovan nämnts har vid val av *Ventholmen* såsom plats för statsanstalten förutsatts, att anstalten skulle få tvätt och bakning verkställda vid *Svartsjö tvångsarbetsanstalt*, som enligt vad för kommitterade uppgivits, har tillräckliga lokaler för dessa ändamål. Då härigenom ej obetydliga besparingar kunna göras både i anläggnings- och driftkostnad samt anordningen i övrigt synes kommitterade lämplig, hava kommitterade utgått ifrån, att frågan om lokaler för tvätt och bakning skulle lösas på detta sätt. Om tvättstuga för personalens räkning se nedan.

Bottenvåningen innehåller:

a) i mittelpartiet en större matsal, gemensam för samtliga i huvudbyggnaden boende intagna (och avsedd att även användas till samlingssal, så länge särskild sådan saknas), jämte ett kapprum och ett tvättrum, vidare ett disk- och serveringsrum (med hiss och spiraltrappa till källarvåningen) samt matrum för personalen;

b) i ena flygeln en bostad om 2 rum och kök och ett tjänsterum för husfadern — som har närmaste ansvaret för ordningen bland de i huvudbyggnaden intagna — en dublett för köksföreståndarinnan och ett rum för köksbiträden, dessa rum med gemensam förstuga, varifrån spiraltrappa leder till källarvåningen; för dessa lägenheter finnes särskild utgång å flygelns ytersida; vidare finnes direkt nedgång till bostadsvåningen tillhörande ved- och matkällare; samt

c) i den andra flygeln expeditjonslokaler med brandfritt arkiv, ett observations- och isoleringsrum för i misstänkt epidemisk sjukdom insjuknad, ett läkarum och ett gästrum samt utanför dessa lokaler ett gemensamt väntrum.

Våningen en trappa upp innehåller följande lokaler:

a) i mittelpartiet ett vårdarum, 3 sovrum med plats för vardera 3 och 1 sovrum med plats för 2 intagna, 1 förrådsrum och en till dagrum avsedd korridor med tvättrum och kapprum och slutligen närmast de båda flyglarna kapprum för därvarande avdelningar;

b) i ena flygeln, avsedd närmast för alkoholister med kriminell förtid eller sådana, som gjort sig skyldiga till mindre gott uppförande, men likväl ej anses böra flyttas till slutna avdelning, en dagrumskorridor med tvättställ, 2 sovrum med vardera 3 platser, 2 sovrum med vardera 2 platser och 3 ensamrum ävensom ett förrådsrum, samt

c) i den andra flygeln två skilda avdelningar, den ena, avsedd för smittsamt sjuka (huvudsakligen tuberkulösa), bestående av ett dagrum med tvättställ samt 3 sjukrum, därav 2 med 1 plats och 1 med 3 platser (de förra med fönster åt väster, det senare med fönster åt både väster och söder), den andra avdelningen avsedd för mindre arbetsföra med 3 rum om tillhopa 6 platser och ett förrådsrum; i övrigt innehåller denna flygel ett vårdarrum, beläget mellan de två avdelningarna, vilka i övrigt direkt gränsa intill varandra genom sina dagrum, som äro skilda allenast genom en dörr.

Genom det sätt, på vilket sistnämnda flygel inretts, kan den hälft av flygeln, som är avsedd för de smittsamt sjuka, isoleras, på samma gång som den också kan ställas i förbindelse med flygelns andra avdelning, därest även denna helt eller delvis skulle behöva tagas i anspråk för tuberkulösa. Kommitterade hava emellertid utgått ifrån, att de 5 platserna å den egentliga sjukavdelningen i regel skulle vara tillräckliga för de smittsamt sjuka. För sådana av lungtuberkulos lidande, som äro så svårt sjuka, att de behöva vårdas mera permanent sängliggande, skulle nämligen, på sätt ovan angivits, framdeles som hittills sökas plats å vederbörande kommuns eller landstings tuberkulosjukhus. Skulle de tuberkulösas antal någon gång bli så stort, att för dem skulle behöva tagas i anspråk även den för mindre arbetsföra avsedda avdelningen, kunna dessa senare lätt flyttas över till avdelningen i mittelpartiet, som eljest närmast är avsedd till upptagningsavdelning; även kan komma i fråga att i framtiden uppföra en särskild sjukpaviljong och använda sjukavdelningen till annat ändamål.

Avdelningen i motsatta flygeln, som har särskild trappuppgång, kan helt avstängas från varje förbindelse inomhus med avdelningen i mittelpartiet, enär dörren mellan denna avdelnings tvättrum och passagen utanför vårdarrummet till den för här ifrågakommande flygeln avsedda trappuppgången i allmänhet bör vara låst. Det är nämligen av stor vikt, att de i denna flygel boende under de fritider, de tillbringa på avdelningen, hållas separerade från övriga intagna.

Vindsvåningen innehåller i mittelpartiet verkstadslokaler för skrädderi, skomakeri och bokbinderi, i ena flygeln ett reservrum, materialrum, förrådsrum och förrådsvind samt i den andra flygeln ett reservrum, ett materialrum och förrådsvind.

Vad klosettanordningarna beträffar, har man frångått det vid Venngarns-anstalten tillämpade systemet med ett flertal torvmullsklosetter inom avdelningarna, då dessa klosetter nästan aldrig varit helt luktfria. I stället är det avsett, att ett särskilt avträdeshus skall uppföras för de intagna. Hela våningen med de intagnas bostadsrum skulle allenast innehålla två vattenklosetter, avsedda för nattbehov och för eventuellt sängliggande.

2. *Isoleringsbyggnaden* uppföres av sten i en våning jämte källarvåning och vindsvåning samt innehåller följande lokaler:

i källarvåningen: ångpannerum, köktrum, 4 straffceller, badrum, ett arbetsrum, ett förrådsrum, W. C., städskrubba med slask samt en korridor, avdelad

genom en dörr för att hindra de å arbetssalen sysselsatta att komma i förbindelse med sådana intagna, som kunna befinna sig i straffcellerna;

i bottenvåningen: 6 ensamrum och 2 rum med vardera 3 platser, en dagrumskorridor, som ock är avsedd till matrum, disk- och serveringsrum med direkt utgång (för intagning av maten, som hämtas från stora köket), ett vårdarrum, ett W. C. och ett kapprum, samt

i vindsvåningen: 6 ensamrum och 1 rum för 3 personer, ett vårdarrum med förråd, en dagrumskorridor och ett W. C.

Frånsett straffcellerna, som naturligen skola hava allenast små, med galler försedda fönster uppe vid taket, böra alla lokalerna i denna byggnad få karaktären av vanliga rum utan någon erinran om fängelsecell. De böra därför hava fönster av vanlig storlek av s. k. hospitalsmodell med små rutor och järnbeslagna spröjsar samt tapplåsanordningar, så att de icke kunna öppnas utan nyckel och i övrigt genom sin konstruktion hindra rymning. Vidare böra dörrarna till enkelrummen vara solida och förses med kraftiga lås och regler, så att för omgivningen farliga individer vid behov kunna inlåsas. Byggnaden bör sålunda få en fastare konstruktion än vad som erfordras för övriga avdelningar.

3. *Paviljong av trä* med plats för 14 intagna uppföres i en våning jämte vindsvåning samt innehåller å nedre botten i ena halvan bostadsvåning för gift vårdare med två rum, kök och tambur och i den andra halvan ett bostadsrum för ogift vårdare, ett dag- och matrum för de här boende intagna, ett kapprum och ett diskkök med förrådsutrymme, samt i vindsvåningen 2 rum med 4 platser i vart rum, 2 rum med 2 platser i vart och 2 ensamrum, en korridor med tvätt- rum och garderober samt W. C. för nattbehov. Denna byggnad skulle icke få centraluppvärmning utan uppvärmas medelst kakelugnar; ej heller skulle vattenledning dragas dit. Ett uthus med avträde samt vedbod för den här boende gifte vårdaren ingår därjämte i kostnadsberäkningen.

4. *Personalbostäder.*

Förutom de nu nämnda byggnaderna med platser för intagna jämte däri inrymda personalbostäder innefattar det föreliggande förslaget tre byggnader av trä för enbart personal, nämligen en byggnad för assistenten och 2 tvåfamiljshus. Förstnämnda byggnad uppföres i en våning med tre rum och kök förutom tambur och serveringsrum, varjämte ett rum inredes å vinden samt i källaren förrådsrum för mat och ved. Av tvåfamiljshusen består det ena av en lägenhet om 3 rum och kök för befallningsmannen och en om 2 rum och kök för maskinisten samt det andra av 2 lägenheter om 2 rum och kök för gifta vårdare.

Vattenledning drages ej till dessa hus.

Bostad åt föreståndaren inredes i den nuvarande arrendatorsbyggnaden, vilken innehåller 7 rum och kök. Ena flygeln vid arrendatorsbostaden innehåller tvättstuga, vilken bibehålles för föreståndarens räkning. Ett gårdskontor anordnas i någon av flyglarna.

Till arrendatorsbyggnaden drages vatten- och avloppsledningar, vilket på grund av närheten till centralbyggnaden, om denna förlägges till av kommitterade föreslagen plats (se nedan), ej blir förenat med större kostnader.

En mindre torpstuga om 1 rum och kök belägen på något avstånd från arrendatorsbyggnaden kan användas till bostad för en nattvakt.

5. *Uthusbyggnader.*

Utöver nu nämnda byggnader krävas för anstaltens behov några mindre uthusbyggnader (avträden m. m.).

Vidare behöves en tvättstuga för personalen, då den vid arrendatorbostaden befintliga ej lämpligen kan avses för personalen i dess helhet.

Alternativ B.

1. *Centralbyggnaden.*

Källarvåningen = alternativ A.

Bottenvåningen = alternativ A. utom därutinnan, att matsalen utvidgats och ett vådarrum förlagts till vindsvåningen.

Våningen en trappa upp = alternativ A.

Vindsvåningen innehåller enligt alternativ B. i mittelpartiet en avdelning för 14 intagna, fördelad på 4 rum med 3 platser och 1 rum med 2 platser, med ett förrådsrum, en dagrumskorridor med tvättställ och kapprum samt ett W. C. I ena flygeln finnas 3 verkstadslokaler för skrädderi, skomakeri och bokbinderi och i den andra förrådsvind, ett vådarrum och 2 reservrum.

2. *Isoleringsbyggnaden* = alternativ A.

3. *Paviljong av trä* för 14 intagna i alternativ A. utgår. Alternativ B. förutsätter, att den närmaste utvidgningen av anstalten skulle ske genom byggnande av en dylik paviljong.

4. *Personalbostäder.*

Bostadshus för assistent = alternativ A.

Bostadshus för befallningsman och maskinist = alternativ A..

2 bostadshus vardera med 2 lägenheter om 2 rum och kök för 4 gifta vårdare i stället för ett sådant hus för 2 vårdare i alternativ A.

Inredande av bostad för föreståndare = alternativ A.

5. *Uthusbyggnader* = alternativ A.

Detta förslag innefattar alltså en bostad mer för gift vårdare än A-förslaget.

*Byggnader
för jord-
bruket.*

Vid uppgörande av plan för anstalten säga kommitterade sig hava utgått ifrån, att byggnader för jordbrukets behov icke skulle ingå i förevarande förslag, enär detta ansetts vara en fråga, som icke berör anstalten såsom sådan utan sammanhänger med egendomens förvaltning. Dessa byggnader befinna sig emellertid, såsom framgår av det ovannämnda av domänintendenten friherre Stjernstedt avgivna besiktningsinstrumentet, i dåligt skick och bliva enligt kommitterades uppfattning otillräckliga för anstaltens jordbruk, varför en ombyggnad av dessa så småningom måste äga rum. Enligt uppskattning vid besiktningen skulle kostnaden för byggnande av nya hus för jordbrukets behov jämte personalbostäder uppgå till 195,835 kronor, oberäknat kostnader för vatten- och avloppsledningar samt elektriska ledningar. Vid kostnadsberäkningens uppgörande har antagits, att byggnadsvirke, i den mån ej timret från de befintliga bygg-

naderna räcker, skulle tagas å kungsgårdens skog. Kostadsberäkningen utgår från att ombyggnadsarbetet skulle utföras å entreprenad; emellertid anmärka kommitterade, att byggnaderna kunna uppföras efter hand och delvis med anlåtande av anstaltens arbetskrafter, vadan kostnaderna böra kunna väsentligt nedbringas.

Rörande de nya byggnadernas förläggning erinra kommitterade, att terrängen å Venholmen erbjuder flera olika möjligheter för placering av anstaltbyggnaderna, vilket framginge av en på föranstaltande av kommitterade uppgjord terrängkarta. Vid kommitterades överläggningar hava olika förslag framställts för byggnadernas placering, men hade kommitterade slutligen enat sig om att föreslå det läge för byggnaderna, som angäves å terrängkartan; frågan om placeringen borde naturligen bliva föremål för förnyat övervägande, sedan anstalten beslutats, och det gällde att upprätta detaljritningar och beskrivningar för byggnaderna.

Placering av byggnaderna.

Enligt det å terrängkartan gjorda förslaget skulle centralbyggnaden förläggas till norra delen av en platå, som läge strax nordost om den blivande föreståndarebostaden, samt isoleringsbyggnaden läggas omkring 120 meter norr om centralbyggnaden; assistentbostaden förlägges omkring 200 meter från centralbyggnaden på en platå öster om den förstnämnda och träpaviljongen för 14 intagna på en tredje platå cirka 400 meter öster om centralbyggnaden. Vid byggnadernas förläggning hade tagits i betraktande, att anstaltens centrala byggnader ej borde ligga för långt ifrån varandra samt att de för jordbruket avsedda byggnaderna framdeles komme att flyttas längre västerut och ladugårdsbyggnad och övriga hus, som nu ligga å platån vid arrendatorbostaden, sålunda komme att borttagas.

Beträffande kostnaderna för anordnande av anstalten i enlighet med nu lämnade beskrivning och uppgjorda ritningar hänvisa kommitterade till de detaljerade kostnadsförslag, som åtfölja betänkandet.

Byggnads-kostnaden.

De specificerade kostnadsberäkningarna äro uppgjorda, för de egentliga husbyggnadsarbetena av byggnadsingenjör Hans Lindblad, för invändiga värme-, vatten- och avloppsledningar av William Anderssons konstruktionsbyrå, för utvändiga vatten- och avloppsledningar av ingenjör John Bergström och för såväl utvändiga som invändiga elektriska ledningar av Elektriska prövningsanstalten.

Här nedan intagas två av arkitekten David Lundegårdh uppgjorda sammandrag av kostnaderna enligt de olika alternativen:

Förslag A.

Statens vårdanstalt för alkoholister å Ventholms kungsgård.

Sammandrag över beräknade byggnadskostnader.

Centralbyggnaden	kronor	464,000:—
Isoleringsavdelningen	»	153,000:—
Paviljong med vårdarbostad och 14 platser	»	82,000:—
Arrendatorbostadens förändring till direktörsbostad	»	15,000:—
Assistentbostad	»	43,500:—
Bostadshus för befallningsman och maskinist	»	47,000:—
Bostadshus för vårdare	»	37,000:—
Tvättstuga och uthus	»	12,000:—
Utvändiga vatten- och avloppsledningar	»	88,000:—
Elektriska utomhusledningar med transformatorställning o. d.	»	22,500:—
Ångköksanläggning	»	23,000:—
	Summa kronor	987,000:—

Förslag B.

Statens vårdanstalt för alkoholister å Ventholms kungsgård.

Sammandrag över beräknade byggnadskostnader.

Centralbyggnaden	kronor	486,000:—
Isoleringsavdelningen	»	153,000:—
Arrendatorbostadens förändring till direktörsbostad	»	15,000:—
Assistentbostad	»	43,500:—
Bostadshus för befallningsman och maskinist	»	47,000:—
2 bostadshus för vårdare	»	74,000:—
Tvättstuga och uthus	»	12,000:—
Utvändiga vatten- och avloppsledningar	»	88,000:—
Elektriska utomhusledningar med transformatorställning o. d.	»	22,500:—
Ångköksanläggning	»	23,000:—
	Summa kronor	964,000:—

I fråga om anordningarna för vattenanskaffning anmärka kommitte-
rade, att ett tidigare därom avgivet kostnadsförslag upptog olika alterna-
tiv, nämligen dels med vattenintag från Brofjärden i Mälaren och dels
med bergbrunn. Kommitterade hava emellertid utgått från att sistnämnda

anordning, såsom den billigaste, borde i första rummet anlitas och därför i sitt förslag räknat härmed; om vid en blivande undersökning tillräckligt givande bergbrunn ej erhålles, måste vattenanskaffningen enligt vad kommittén framhåller ordnas på annat sätt.

Rörande kostnaden för *inre inventarier* erinra kommitterade, att *Inventarier.* denna vid anordnande av anstalten å Venngarn beräknades till 40,000 kronor, vilket anslag då visade sig tillräckligt, samt att vid statsanstaltens överflyttning till Salbohed en mindre del av inventarierna medtogs dit, varemot andra övertogs från föreningen Floda kolonier. I vad mån de vid Salbohed befintliga inre inventarierna vid en överflyttning av anstalten därifrån kunde komma till användning vid den nya statsanstalten, kunde, anmärka kommitterade, ej nu avgöras, men man torde böra utgå från att en del kunde användas; till äventyrs kunde dock bliva lämpligare att sälja dessa inventarier eller, om Salbohed skulle komma att tjäna något annat anstaltsändamål, överlåta inventarierna till den, som komme att övertaga Salbohed.

Kommitterade hava emellertid ansett sig böra beräkna kostnaden för anstaltens förseende med nya inventarier samt hava därvid med utgångspunkt från inventarieanskaffningen vid Venngarn kommit till det resultat, att inre inventarier till den nya anstalten med nu gällande priser skulle kosta cirka 90,000 kronor, däri inberäknat cirka 10,000 kronor för brandanordningar.

Någon kostnad för *jordbruksinventarier* har däremot icke upptagits i kommittéförslaget. Kommitterade hava nämligen utgått ifrån, att Kungl. Maj:t vid Ventholmens övertagande skulle förskottera anstaltens styrelse nödigt belopp för inköp av kreatur, jordbruksredskap o. s. v. samt att detta belopp sedan skulle återbetalas av anstalten med den vinst, jordbruket lämnade; ett dylikt förfaringssätt hade tillämpats vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt och torde jämväl här kunna tillämpas. Liksom i fråga om inre inventarier erinra kommitterade även här om, att kreatur och jordbruksinventarier kunde överflyttas från Salbohed eller försäljningssumman för dessa användas till inköp av motsvarande inventarier för Ventholmen. Domänintendenten friherre Stjernstedt har på min begäran verkställt en beräkning över kostnaderna för anskaffande av jordbruksinventarier för Ventholms kungsgård till våren 1921, varvid dock endast det mest nödvändiga medtagits. Beräkningen upptager två alternativ. Enligt det ena skulle yttre inventarier vid Salbohed överflyttas till Ventholm samt därutöver inköp ske av

20 kor för	20,000 kronor
4 hästar för	6,000 »
redskap m. m. för	5,000 »
tröskverk »	7,000 »
	<hr/>
	eller för sammanlagt 38,000 kronor

Enligt det andra alternativet skulle alla yttre inventarier inköpas nämligen:

40 kor för	40,000 kronor
1 tjur »	3,000 »
12 hästar »	18,000 »
redskap och maskiner för	50,000 »
	<hr/>
	eller för tillhopa 111,000 kronor.

I intetdera alternativet har beräknats kostnad för inköp av elektrisk motor eller lokomobil för tröskning.

Ersättning åt nuvarande arrendatorer av Ventholm. Till de i det föregående angivna kostnadssummorna bör, framhålla kommitterade, vid äskande av anslag hos riksdagen ytterligare läggas den summa, som eventuellt kan erfordras till ersättning åt nuvarande arrendatorer av Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng för avståendet av arrendet i förtid.

Driftkostnaderna för den nya anstalten. Slutligen framhålla kommitterade, att till en fullständig utredning rörande en ny statsanstalt för alkoholister strängt taget också krävdes en beräkning av driftkostnaderna för anstalten. Då emellertid den nya anstalten torde komma att fortsätta Salbohedsanstaltens verksamhet och alltså anslaget för sistnämnda anstalt skulle efter förflyttningen komma att användas för den nya anstalten, syntes någon beräkning av driftkostnaderna ej nu behöva göras; för de befattningshavare, som tillkomma utöver de vid Salbohed befintliga, nämligen en maskinist och 4 vårdare, torde anstaltens förvaltning i sinom tid begära ökat anslag å lönestaten.

Socialstyrelsen och styrelsen för statens alkoholistanstalt. I ovannämnda skrivelse av den 23 december 1919, med vilken socialstyrelsen och styrelsen för statens anstalt för vård av alkoholister till Kungl. Maj:t överlämnat de kommitterades förslag, yttras rörande de båda i betänkandet framlagda alternativa förslagen, att socialstyrelsen ansåg sig böra förorda alternativet A och styrelsen för statens alkoholistanstalt alternativet B. Styrelserna förklarade sig emellertid eniga däri, att eu

anstalt, anordnad vare sig enligt det ena eller andra alternativet, skulle möjliggöra en fullt rationellt anordnad alkoholistvård samt att styrelserna sålunda ej ville tillmäta denna skiljaktighet någon mera avgörande betydelse.

Byggnadsstyrelsen erinrar i sitt utlåtande av den 5 februari 1920, att i centralbyggnaden skulle inrymmas enligt alternativ A 4 avdelningar och enligt alternativ B 5 avdelningar för intagna, varvid i förstnämnda fall 3 och i sistnämnda fall 4 avdelningar skulle använda samma trappuppgång. Enligt byggnadsstyrelsens uppfattning skulle det mest rationella vara att bygga en paviljong för var och en av de olika grupper, som behövde urskiljas; de föreslagna anordningarna voro därför icke idealiska men försvarades dels därmed, att man ännu saknade möjligheter att beräkna till och med de närmaste årens behov av utrymme för de olika avdelningarna, dels ock därigenom, att även sedan anstalten eventuellt blivit utbyggd med en paviljong för varje avdelning, centralbyggnaden med den storlek och inredning, som nu föreslagits, vore behöfvlig som upptagnings- och sorteringsanstalt. Styrelsen anför därefter vidare:

Byggnadsstyrelsen.

»Ehuru byggnadsstyrelsen för sin del finner det betänkligt att i centralbyggnaden inrymma alla fem avdelningarna, anser sig byggnadsstyrelsen dock böra förorda alternativ B, dels emedan styrelsen för statens vårdanstalt för alkoholister anser sig kunna påtaga sig ansvaret för den dem anförtrodda sjukvården, även om byggnaderna utföras enligt detta alternativ, dels ock emedan alternativ B ställer sig något billigare. Skulle emellertid alternativ A antagas till utförande, vill byggnadsstyrelsen framhålla önskvärdheten av att takresningen å centralbyggnaden utföres enligt alternativ B. Vindsutrymmet kan nämligen tillgodogöras väsentligt bättre, om korridorsystemet i våningen 1 trappa upp kan genomföras även i vindsvåningen, vilket är fallet enligt alternativ B men icke i alternativ A. Kostnaderna för alternativ A skulle härigenom komma att ökas med omkring 25,000 kronor till 1,012,000 kronor.

Ur byggnadsteknisk synpunkt har byggnadsstyrelsen beträffande *centralbyggnaden* icke annat att erinra än att de från undre våningarna kommande ventilations- och rökrören torde komma att upptaga mera utrymme i vindsvåningen än vad skisserna visa. Detta gäller i synnerhet alternativ A, emedan mellanpartiets hjärtmur för att bereda största möjliga golvutrymme åt verkstadslokaler icke uppdragits genom vindsvåningen. Ur teknisk synpunkt äro de båda alternativen i övrigt lika goda.

Beträffande *paviljongen för 14 platser* är ur teknisk synpunkt ej heller något att erinra. Däremot kan byggnadsstyrelsen icke underlåta att fästa uppmärksamheten därå, att två av patientrummen äro genomgångsrum. För att komma från korridoren till de båda hörnrummen för två patienter måste man passera rummen för fyra patienter, vilket icke förefaller fullt lämpligt. I alternativ B, där motsvarande antal platser anordnats i centralbyggnadens vindsvåning, förekommer icke denna olägenhet.

Vidkommande övriga byggnader, nämligen *isoleringspaviljongen* och byggnader för *assistenten*, för *befallningsman* och *maskinist* samt för *vårdare* är intet

att erinra, liksom icke heller ifråga om *arrendatorsgårdens* användning till bostad åt direktören.

Kostnadsberäkningarna för de olika byggnaderna äro av byggnadsstyrelsen granskade och befunna riktiga med hänsyn till för närvarande gällande priser.

I fråga slutligen om byggnadernas placering har byggnadsstyrelsen icke varit i tillfälle att på platsen studera förhållandena. Förslaget avser att förlägga centralbyggnaden på den nuvarande ladugårdsbacken, vilket givetvis förutsätter bortflyttning av stall, ladugård m. m. Härför har emellertid, såvitt byggnadsstyrelsen kan finna, icke i detta sammanhang beräknats några kostnader. Området närmast omkring centralbyggnaden bör, sedan nämnda byggnader rivits, ordnas och planteras med hänsyn till centralbyggnaden såsom huvudbyggnad.»

Fångvårdsstyrelsen.

Fångvårdsstyrelsen, vars utlåtande inforrats i anledning av förslaget, att tvätt och bakning för den nya anstaltens behov skulle verkställas vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, har därom låtit höra direktören vid sistnämnda anstalt och överlämnar ett av denne den 14 februari 1920 avgivet yttrande. I detta framhålles, att anordningen i fråga kan genomföras utan olägenhet för anstalten å Svartsjö, och anföres därvid följande:

»Det kan från tvångsarbetsanstaltens sida icke anföras några vägande skäl mot genomförandet av det sålunda väckta förslaget, vilket ur flera synpunkter synes vara för statsverket ekonomiskt fördelaktigt. De lokala förhållandena härstädes ställa ej hinder i vägen, allrahelst som den närbelägna nya alkoholistanstalten till en början planlagts för endast 70 internerade och förslaget ej avser verkställande av tvätt för vid anstalten anställda befattningshavares räkning. Det torde dock böra anmärkas, att endast tvättning och mangling kunna härstädes verkställas, men ej strykning. Likaledes kan i härvarande bageri endast grovt bröd tillverkas av den typ tvångsarbetsanstalten själv använder. Finare bröd måste således, om även dylikt skall användas vid alkoholistanstalten, anskaffas på annat sätt.»

*Departementssche-
fen.*

Ehuru genomförandet av det föreliggande förslaget är förenat med en betydande statsutgift, finner jag omständigheterna kräva dess omedelbara framläggande. Såsom redan framhållits, äro förhållandena vid den provisoriska anstalten å Salbohed så otillfredsställande, att statsanstalten så snart ske kan måste flyttas därifrån, och någon annan utväg än att bygga en ny anstalt har ej kunnat anvisas. Det framlagda förslaget synes vara uppgjort med all möjlig omtanke att kunna nedbringa kostnaden utan att därför offra de krav, som oundgängligen måste uppställas för att få en ändamålsenlig anstalt. Den granskning, som byggnadsstyrelsen underkastat förslaget, har ej givit anledning till några väsentliga anmärkningar, och jag finner för min del ej heller anledning till några erinringar vare sig mot byggnadsplanen eller kostnadsberäkningarna. Vad beträffar den del av förslaget, där alternativa planer framlagts, anser jag

mig i likhet med byggnadsstyrelsen böra förorda alternativ B. Detta synes mig uppfylla de krav, som rimligen kunna uppställas på ifrågavarande anstalt, och är dessutom billigare än alternativ A, varjämte det innehåller i någon mån större bostadsutrymmen för personalen än detta. Enligt alternativ B skulle byggnadskostnaden för anstalten, inklusive vatten- och avloppsledningar samt elektriska ledningar, uppgå till 964,000 kronor.

Kostnaden för anstaltens förseende med inre inventarier jämte brandanordningar har av kommitterade beräknats till 90,000 kronor. Någon detaljerad beräkning häröver har icke uppgjorts, men med hänsyn till vad kommitterade härom anfört och i anseende till svårigheten att framlägga några fullt tillförlitliga beräkningar torde nämnda siffra böra godtagas.

Enligt vad förut framhållits, har arrendatorn av Ventholms kungsgård för avstående av arrendet den 14 mars 1921 fordrat ett belopp av 3,000 kronor om året till den 14 mars 1927 eller tillhopa 18,000 kronor. Då anstalten efter den beräkning, som legat till grund för det i statsverkspropositionen förslagsvis begärda belopp, icke skulle kunna bliva färdig förrän under år 1922, kan det synas, som om med tillträde av kungsgården kunde anstå till den 14 mars 1922, varigenom besparing å avträdessumman skulle kunna äga rum. Emellertid torde det innebära vissa fördelar för staten att redan under byggnadstiden disponera kungsgården, vadan det synes mig lämpligast att utgå ifrån arrendatorns nu föreliggande erbjudande.

Övertagandet av kungsgården kommer att för staten medföra åtskilliga utgifter utöver nämnda 18,000 kronor. Dessa utgifter synas mig redan nu böra beräknas och medel begäras av riksdagen för deras täckande. Sålunda krävas medel för inköp av kreatur, jordbruksredskap och andra inventarier för jordbrukets behov. Då vid nämnda tidpunkt några sådana inventarier ej kunna överflyttas från Salbohed och det för övrigt torde vara tvivelaktigt, om en sådan överflyttning kan anses lämplig, lärers hela kostnaden härför böra beräknas. Vidare måste medel finnas tillgängliga för inlösen av arrendatorn tillhöriga överloppshus, för ersättning åt arrendatorn för igensådd av höstsädesskifte, för inlösen av foder samt för inköp av utsäde m. m. På grund av uppgifter, som meddelats mig av domänintendenten friherre Stjernstedt, har jag funnit mig böra förslagsvis beräkna 150,000 kronor för samtliga nu angivna ändamål.

Vad beträffar nybyggnader för jordbrukets behov, torde frågan därom icke i detta sammanhang böra upptagas.

De sammanlagda kostnaderna för den nya alkoholistanstalten, däri inbegripet vad som åtgår till ersättning åt arrendatorn av Ventholms kungsgård samt anskaffning av inre och yttre inventarier, skulle sålunda

uppgå till omkring 1,200,000 kronor, varvid är att beakta, att Salbohedsanstalten med vad därtill hörer skulle bliva disponibel för annat allmännyttigt ändamål,

För år 1921 erfordras medel, förutom till byggnadsarbetenas påbörjande, till bestridande av kostnaderna för ersättning åt arrendatorn samt anskaffande av yttre inventarier, varemot med äskande av anslag till anskaffande av inre inventarier kan anstå till nästkommande år. Med hänsyn till angelägenheten av att anstalten snarast färdigställes torde för påbörjandet av byggnadsarbetena ej böra begäras lägre belopp än 400,000 kronor. Då övriga kostnader, som skola gäldas under år 1921, delvis låta sig endast förslagsvis beräkna, synes lämpligen härför böra äskas ett gemensamt förslagsanslag å i runt tal 150,000 kronor. De sammanlagda anslagsbeloppen för år 1921 komma därmed att med 50,000 kronor överstiga vad i statsverkspropositionen beräknats, men lär, enligt vad chefen för finansdepartementet meddelat, tillgång härtill kunna beredas å budgeten.

Något anslag för bestridande av driftkostnader för anstalten synes ej nu behöva äskas.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1:o medgiva, att Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng i Hilleshögs socken av Stockholms län må, kungsgården den 14 mars 1921 och kungsängen den 14 mars 1922, upplåtas till anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

2:o på extra stat för år 1921 anvisa *dels* för påbörjande av arbetena med uppförande av nämnda anstalt, varför kostnaderna beräknats till 964,000 kronor, ett reservationsanslag av 400,000 kronor, *dels ock* för bestridande av kostnaderna till ersättning åt kungsgårdens nuvarande arrendator för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus ävensom för anskaffande av yttre inventarier till anstalten ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. Ullman.